

VAKBLAD VOOR DE BIBLIOTHEEKSECTOR

Bibliotheekblad

De Schoolschrijver stimuleert leesplezier

Bieb & Belastingdienst werken samen

Beste Bibliotheek & Beste Specialist 2021

Drie directeuren over hun RvT

De bibliotheek van de Tweede Kamer

Nummer 4 | Jaargang 25 | april 2021

A man with short, wavy reddish-brown hair, a mustache, and glasses is sitting in a purple theater seat. He is wearing a white, textured crew-neck sweater. The background shows rows of similar purple seats with black signs that read "STOEL VRIJHOUDEN SVP" and "1,5 m" with a diagram of two people standing apart. Seat numbers like 14 and 15 are visible on the seats.

**Daniël Wortel, innovatiemanager bij
De Nieuwe Bibliotheek Almere
& FlevoMeer Bibliotheek**

Bibliotheekonline

Veel bibliotheken in Nederland maken al gebruik van het speciaal door Graficom ontwikkelde cloud platform voor bibliotheken:
"Bibliotheekonline"

Wilt u ook **geen omkijken meer** hebben naar uw IT-omgeving voor wat betreft kantoor en publiek? Wilt u zeker weten dat uw **security** op orde is?

Wilt u dat al uw medewerkers inclusief vrijwilligers op alle openingstijden van uw bibliotheek kunnen **bellen naar de servicedesk**?

Wilt u ook ervaren wat de voordelen en mogelijke **kostenbesparingen** voor uw organisatie zijn?

Neem dan contact met ons op voor een **vrijblijvende kennismaking** om te kijken wat we voor u kunnen betekenen via het telefoonnummer:
088 472 34 26 of per e-mail via info@graficom.com

Graficom Group

Graficom Solutions BV

info@graficom.com

www.graficom.com

V-smart maakt je slimmer

want beter is niet altijd duurder

en daarom kozen al tientallen grote en kleine openbare en academische bibliotheken voor onze oplossingen.

Meer info op <https://www.infor.com/nl-nl/products/library-information-solutions>
Blog: <https://www.infor.com/nl-nl/blog?product=library-and-information-systems>

infor

Bibliotheekblad is hét vakblad voor de bibliotheeksector en verschijnt tien keer per jaar, waaronder een dubbelnummer. Kijk ook op onze website: www.bibliotheekblad.nl en op onze sociale media-accounts op Twitter, Facebook en LinkedIn.

Uitgeverij

Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 12
2272 TR Voorburg

Hoofd- eind- en webredactie

Menno Goosen
menno.goosen@bibliotheekblad.nl
+31 (0)6 2222 90 67

E-mailadres redactie

redactie@bibliotheekblad.nl

Tekstcorrectie

Marijn Mostart

Medewerkers

Jan van Bergen en Henegouwen, Rob Bruijnzeels, Annemiek van de Burgt, Maarten Dessing, Elselien Dijkstra, Dionne Dinkhuijsen, Anne van den Dool, Marianne Hermans, Wendy de Graaff, Roxanne Heemskerk, Wim Keizer, Imke de Korte, Ingrid Lutke Schipholt, Marjolein Oomes, Linda van Pelt, Gerrit Serné, Joyce Sternheim, Stan Verhaag, Eimer Wieldraaijer, Ivonne Zijp.

Ontwerp basisvormgeving

SNEP grafische dienstverlening

Lay-out

Thomson Digital

Opmaakbegeleiding

Hans Jansens (Impaginator.nl)

Druk

Damen Drukkers

Redactieadviesraad

Erik Boekesteijn, Jan Gommer, Wendy de Graaff, Wim Keizer, Gerard Meijer, Wanda Moelands

Abonnementen Nederland

Abonnementenland, Postbus 20, 1910 AA Uitgeest. Tel. +31(0)251-25 79 24. Site: www.bladenbox.nl voor abonneren of www.aboland.nl voor adreswijzigingen en opzeggingen. Abonnementenland is ook bereikbaar via Twitter. @Aboland_klanten. Beëindigen abonnement: opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementen België

Abonnementenland, Ambachtenlaan 21 Unit 2A, 3001 Heverlee. Tel. +32 (0)28 08 55 23. Site: www.bladenbox.be voor abonneren of www.aboland.be voor adreswijzigingen en opzeggingen. Beëindigen abonnement: Opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementenprijs

Per 1 januari 2021 kost een abonnement in Nederland €209,95, elk vervolgabonnement op hetzelfde adres € 199,95, los nummer € 20. Abonnementenprijs België: € 228,95. Overige landen € 262,95. Alle bedragen inclusief BTW en verzendkosten.

Thuisabonnement met korting

In verband met de coronacrisis is het vanaf 2021 is mogelijk om voor medewerkers van bibliotheken in Nederland een kortingsabonnement op hun huisadres te ontvangen voor € 104,95. Aan deze abonnementsvorm zijn voorwaarden verbonden. Deze vindt u op onze website onder de knop 'Abonneren.'

Adverteren

Op www.bibliotheekblad.nl vindt u onze tariefkaart. Meer informatie kan gegeven worden door accountmanager Rajin Roopram, telefoon: +31 (0)6-1520 17 24, e-mail: rajin.roopram@kbenp.nl.

Overname van tekst

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij IP gebruikt of veelevoudigd worden. Voor kopiëren is reproductie verschuldigd aan de uitgever.

ISSN

1573-9597

6

Collega

Daniël Wortel, innovatiemanager bij De Nieuwe Bibliotheek Almere en FlevoMeer Bibliotheek. Maar wat doet een innovatiemanager?

12

De Schrijver

De Schrijver biedt programma's rond lezen, schrijven en schrijvers voor basisscholen om bij kinderen het leesplezier aan te wakkeren, waarbij kinderboekenschrijvers de scholen aandoen of in lesvideo's op het digibord verschijnen.

16

Veilige wifi in de bibliotheek

De OBA biedt met Publicroam haar gebruikers een veilige wifomgeving aan, de KB heeft samen met Publicroam onderzocht of het ook voor bibliotheken elders in het land een geschikte oplossing is.

18

Directeuren over RvT

Vrijwel alle bibliotheken in Nederland stapten de afgelopen jaren over van een bestuursmodel op een Raad van Toezicht-model. Hoe ervaren directeuren-bestuurders de samenwerking?

24

In memoriam

Op 19 januari 2021 overleed Lieneke Aangenendt, voormalig docent aan de Bibliotheek- en Documentatie Academie in Tilburg. Oud-student Jan van Bergen en Henegouwen schreef een In memoriam voor haar.

27

Biebactiviteit

Als onderdeel van de minor 'kwetsbare groepen' nemen dertig studenten geneeskunde van het Radboudumc deel aan het vak 'literatuur en empathie' dat in samenwerking met Bibliotheek Gelderland Zuid werd ontwikkeld.

30

De bibliotheek van de Tweede Kamer

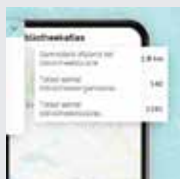
Een historische boekencollectie die uitnodigt tot het vertellen van een verhaal. Het is de uitkomst van een project waarin de oudste en bijzonderste boeken zijn samengebracht in een stemmige negentiende-eeuwse bibliotheek.

34

Topstukken

In pop-upboeken begint van alles te verschuiven en te bewegen als je ze openmaakt. *De Vrouw Haar bouw en haar inwendige organen* van Aletta Jacobs uit 1898 is zo'n boek waarin je voorzichtig aan papieren lipjes kunt trekken om nieuwe figuren te zien.

36

Nieuwbouw

Bibliotheekatlas.nl biedt een rubriek met vernieuwde bibliotheeklocaties. In deze eerste aflevering van een drieluik een greep uit de ervaringen van directeuren en managers met nieuwbouw.

38

Grote digitale kloof

Door de coronacrisis werd de digitale kloof in België in één klap duidelijk. Vanzelfsprekend hebben Vlaamse bibliotheken hierin een rol te vervullen.

42

Management

Jan Gommer, directeur van FlevoMeer Bibliotheek, is al sinds zijn studententijd aan de Bibliotheek- en Documentatieacademie in Groningen verknocht aan de bibliotheekbranche.

46

Samenwerking tussen bibliotheek en Belastingdienst

Niet iedere burger bezit de digitale vaardigheden om zichzelf wegwijs te maken in de digitale wereld van de Belastingdienst. Gelukkig worden op steeds meer plekken Informatiepunten Digitale Overheid (IDO) geopend.

En verder in dit nummer

4 Redactioneel

4 Colofon

8 Kort nieuws

11 Aanmelden Beste Bibliotheek / Beste Bibliotheekspecialist

49 Wat leest de bibliotheekbezoeker?

Beste lezer,

De Schoolschrijver adverteert op dit moment met een actie waarmee bibliotheken tot 500 euro korting krijgen als ze een professionele kinderboekenschrijver live voor de klas boeken als finale van De Schoolschrijver-lesprogramma's. Maar wat doet De Schoolschrijver nou eigenlijk precies? Bibliotheekblad sprak met directeur Annemiek Neefjes en Rosan Limburg, adviseur bibliotheken van De Schoolschrijver.

Verder in dit nummer: vrijwel alle bibliotheken in Nederland stapten de afgelopen jaren over van een bestuursmodel op een RvT-model. De verantwoordelijkheid van het bestuur ligt dan bij de directeur-bestuurder, die het beleid ontwikkelt en uitvoert. De leden van de raad moeten het beleid goedkeuren en houden toezicht op de uitvoering. In Bibliotheekblad 1-2020 vertelden drie leden van een RvT hoe zij samenwerken met een directeur-bestuurder. Nu draaien we het perspectief om: hoe ervaren drie directeuren-bestuurders hun samenwerking met de RvT?

Voor iedere Nederlander staat het deze maanden op de to-dolijst: het invullen van de belastingaangifte. Niet iedere burger bezit echter de digitale vaardigheden om zichzelf wegwijs te maken in de digitale wereld van de Belastingdienst. Gelukkig worden op steeds meer plekken Informatiepunten Digitale Overheid (IDO) geopend. Hoe zag de samenwerking tussen de bibliotheek en de Belastingdienst er dit coronajaar uit?

Als laatste wil ik u erop attenderen dat de aanmelding voor de *Beste Bibliotheek van Nederland 2021* en de *Beste Bibliotheekspecialist 2021* geopend is. Op pagina 11 en op onze website, via de verkorte link <https://tinyurl.com/yc54ztav> leest u hier alles over. Aanmelden voor beide prestigieuze awards kunt u doen door mij voor **1 juni** uw motivatie te mailen. Uiteraard kunt u ook een collega bibliotheek of een collega 'bibliotheekspecialist' aanmelden. En noteer vast in uw agenda: op **2 november** is de uitreiking.

Ik wens u veel leesplezier,

Menno Goosen
Hoofdredacteur Bibliotheekblad
menno.goosen@bibliotheekblad.nl

Daniël Wortel, innovatiemanager

‘Innovatie voelt soms als een trein die langzaam in beweging moet komen’

Het ontwikkelen van een push-app. Nee, dat heeft niets te maken met een nieuw trainingsprogramma om de spieren (abs) te verstevigen. Al klinkt het minstens even krachtig uit de mond van Daniël Wortel, innovatiemanager bij De Nieuwe Bibliotheek Almere en FlevoMeer Bibliotheek. ‘Die app was bedoeld om bibliotheekbezoekers gerichte aanbiedingen te doen op basis van hun fysieke locatie, zoals “een gratis consumptie als u nú een film boek”.’ Verder dan het prototype kwam het niet. Maar zonder zulke probeersels ontstaan er nooit nieuwe vondsten. Maar wat doet een innovatiemanager in de bibliotheek?

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO’S (INCLUSIEF COVER): GERRIT SERNÉ

Met een hoofd boordevol plannen voor innovatieve ideeën en borrelend van digitale daadkracht ging Daniël Wortel vijf jaar geleden, in de eindfase van zijn hbo-studie ICT, op zoek naar een afstudeerplek, en die vond hij in de bibliotheek. ‘De manager die destijds in Almere werkte, had dezelfde vooruitstrevende ideeën als ik, dus er ontstond al snel een klik. Samen filosofeerden we over een applicatie om klanten en bezoekers via hun mobiel te informeren over nieuwe activiteiten of speciale aanbiedingen. Actief zijn op ICT-gebied binnen een bibliotheek leek mij de ultieme uitdaging, want er zijn weinig andere sectoren waarin de behoefte aan (digitale) verandering zo sterk aanwezig is en waar je als individu veel verschil kunt maken.’

Daniël’s afstuderen was gericht op het ontwerpen van een prototype voor de genoemde push- of loyaliteitsapp om op grote schaal

bezoekers te verleiden om meer boeken te lenen en van de overige bibliotheekvoorzieningen gebruik te maken. Tot nu toe kwam het nog niet van toepassing in de praktijk, maar Daniël bleef wel bij de bibliotheek, aanvankelijk als lid van het marketing- en innovatieteam.

Cultuurshock

‘In die functie heb ik de bibliotheekwereld beter leren kennen. Aanvankelijk was ik onwetend over de inhoud van het takenpakket, en nog steeds kan ik me regelmatig verbazen over hoeveel (verschillende) dingen we doen. Sinds een aantal jaren hoort ook digitale dienstverlening daar officieel bij.’
(De provinciale ondersteuningsinstellingen (POI’s) zijn, naast voor collectiebeleid, bedrijfsvoering en educatie, ook verantwoordelijk voor ICT-innovatie in hun werkgebied – red.)

'De impact van de digitale revolutie op maatschappelijk en cultureel gebied is vergelijkbaar met die van de uitvinding van de boekdrukkunst en die van de industriële revolutie', zo staat te lezen op de website van De Nieuwe Bibliotheek in Almere. Om die maatschappelijke en culturele effecten in goede banen te leiden, werd in februari 2019 een innovatiemanager aangesteld: Daniël Wortel. Sinds die datum werkt hij zowel voor De Nieuwe Bibliotheek Almere als voor de FlevoMeer Bibliotheek. Beide bibliotheken zien in de digitalisering kansen voor de persoonlijke en maatschappelijke ontwikkeling van de inwoners in hun werkgebied.

Hollen

'Denk aan de opkomst van voice-assistenten, zoals SIRI van Apple, Google Assistant en Amazon Alexa. Wat een prachtig gebruik zou de bibliotheek daarvan kunnen maken. Bijvoorbeeld om informatie te geven over de aanwezigheid van een bepaald boek in de collectie, of over de openingstijden van een locatie. Of – nog mooier – het dagelijks laten voorlezen van een gedicht of het geven van een synopsis van boeken. Met behulp van een goed voorbereide database wordt dit allemaal mogelijk', blik Daniël enthousiast de toekomst tegemoet. Dat die database dan natuurlijk wel eerst gevuld moet worden, en dat de medewerkers daarbij een belangrijke schakel zijn, is iets wat hij zich realiseert. Hij is eerlijk genoeg om te erkennen dat hij in zijn jeugdige naïviteit in de beginfase soms geneigd was hieraan voorbij te hollen. 'Innovatie is geen doel op zich, maar kan pas succesvol zijn als het geborgd is binnen de organisatie.'

In die context noemt hij de Design Thinking Methode (*een creatieve en probleemoplossende benadering van vernieuwen en innoveren, waarbij ruimte is voor inspraak en het inspelen op menselijke behoeften – red.*)

'Innovatie voelt soms als een trein die langzaam in beweging moet komen. In je eentje wordt dat een lastige opgave, maar door innovatie iets van ons allen te maken, heeft het méér impact dan wanneer een nieuw perspectief of een andere werkwijze van bovenaf wordt opgelegd.'

Stroomversnelling

Het begint bij het schrijven van jaarplannen, een belangrijk onderdeel van Daniëls takenpakket.

'Wij werken met meerjarenprogramma's voor vier jaar, uiteraard met ruimte voor lokaal ingevulde accenten én actualisering per ieder nieuw jaar.' Ieder plan wordt na instemming van de directie ter evaluatie voorgelegd aan de provincie. Voor het maken van de juiste vertaalslag heeft Daniël wekelijks overleg met een team van vier medewerkers; vanuit beide bibliotheekorganisaties twee, en ieder met specifieke expertise. 'Een met diepgewortelde kennis van educatie, een programmamaker, een webdeveloper en iemand met affiniteit op het vlak van privacy en subsidies. Zo komen wij samen, ieder vanuit een eigen perspectief, tot praktische toepassingen.' Als actueel onderdeel van het jaarplan 2021 noemt hij de zogeheten hybride programmering. 'Een combinatie van fysieke en online-activiteiten. De plannen hiervoor sluimerden al vóór corona; door de lockdown zijn ze hooguit in een stroomversnelling geraakt. Dit biedt namelijk voordelen; zo zijn we niet

langer gebonden aan de beschikbaarheid van een locatie. Als de filmzaal in de vestiging Almere Stad in gebruik is, kunnen wij daar fysiek niets organiseren. Online vergroot ook de bereikbaarheid en is bovendien voordeliger.'

Inhaalslag

'Hoe mooi zou het geweest zijn om rond de verkiezingen een debat te organiseren in de bibliotheek, met livestream. Helaas kan dat nu niet, maar hoe vervelend de coronabeperkingen ook zijn, ze hebben ook positieve impact. Deze lockdownperiode is het ideale moment om een inhaalslag te maken, zowel voor als achter de schermen, met onder andere onlineactiviteiten. In de bibliotheekwereld valt er nog veel te winnen, zoals met het creëren van een "virtuele bibliotheek", een soort website nieuwe stijl. Het droomscenario is dat straks zo'n beetje alles wat fysiek in de bibliotheek is, ook online te bezoeken is. Denk aan activiteiten en het streamen van films, maar ook bijvoorbeeld spreekuren en e-books.' In het innovatieprogramma voor 2021 staat ook het ontwikkelen van een leerlijn non-formele educatie (voor het Taalhuis). Eerdere successen mogen niet onvermeld blijven. 'In 2020 ontwikkelden we een prototype dat in 2021 officieel in gebruik is genomen: bibliopschool.nl. Hierop kunnen scholen in één keer (bijvoorbeeld aan het begin van ieder schooljaar) al hun wensen voor activiteiten en workshops aan de bibliotheek doorgeven. Dankzij een efficiëntere jaarplanning kunnen onze leerconsulenten nu vaker praktisch en inhoudelijk op schoolbezoek gaan. Onder de noemer "de bibliotheek op school" ligt de nadruk op 21^e-eeuwse vaardigheden. We zijn bezig met de ontwikkeling van een lessenreeks en hebben al een medialab ingericht in Almere Stad. Er komt er nog eentje op een andere locatie, waarschijnlijk in Dronten of Emmeloord. Daarnaast werken we nog aan een dynamisch aanbod in de vorm van leen-leskisten.'

Anderslezer

Uit het oogpunt van innovatie vanuit de gehele organisatie werden focusgroepen geformeerd die ideeën konden indienen. De twee geselecteerde projecten betreffen een beter bereik van laaggeletterden en het mediawijzer maken van senioren. 'We willen (digitaalvaardige) jongeren/studenten koppelen aan (minder digitaalvaardige) ouderen. Zo leren ze van elkaar.' Tóch nog even vragen, want: bibliotheek en ... boeken. Is Daniël een fervent lezer?

'Ik ben een anderslezer. Weinig literatuur, maar wel psychologische onderwerpen en vakinhoudelijke blogs, en informatie over nieuwe technologieën. Het liefst in de vorm van luisterboeken, want die kun je combineren met autorijden. Als kind kwam ik wel in de bibliotheek, maar ik selecteerde boeken vooral op plaatjes van dino's en treinen. Het liefst deed ik spelletjes op de pc. Dat digitale zat er al jong in.'

Naschrift

De Bibliotheek Flevomeer heeft vestigingen in Biddinghuizen, Dronten, Lelystad, Noordoostpolder, Swifterbant, Urk en Zeevolde. De Nieuwe Bibliotheek in Almere Stad, Haven, Buiten en Poort.

Kort nieuws

In memoriam: Wytse Noordhof (1945-2021)

De redactie van Bibliotheekblad ontving het droevige bericht dat onze voormalig medewerker Wytse Noordhof op 21 maart overleden is. Wytse maakte jarenlang tekeningen en cartoons voor Bibliotheekblad. Tevens was hij in dienst bij de Bibliotheek Dieren en Biblioservice Gelderland. Wij wensen zijn familie veel sterkte toe. In Bibliotheekblad 2-2020 stond een uitgebreid interview met Wytse, geschreven door voormalig Bibliotheekblad-hoofdredacteur Eimer Wieldraaijer. Dat interview kunt u lezen op de website van Bibliotheekblad via de verkorte link: <https://tinyurl.com/str2r6tt>

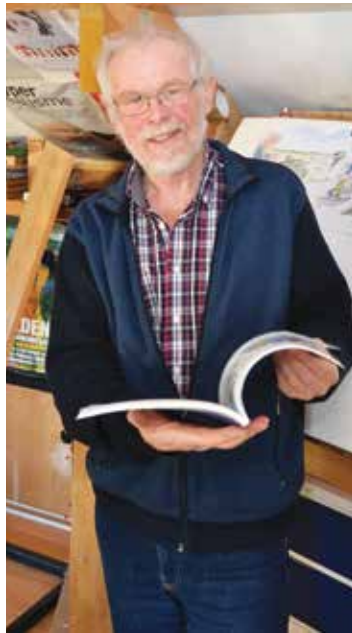

Foto: Eimer Wieldraaijer

Netwerk Mediawijsheid lanceert website tegen nepnieuws

Desinformatie is een groeiend probleem in Nederland. Bijna zeven van de tien Nederlanders maken zich hier zorgen over. Zo blijkt uit onderzoek in opdracht van Netwerk Mediawijsheid. Om de kennis over nepnieuws op een laagdrempelige manier te vergroten, heeft Netwerk Mediawijsheid de website www.isdatechtzo.nl gelanceerd. Daar vinden bezoekers handige tips om zelf uit te zoeken of informatie te vertrouwen is. Met video's en animaties wordt uitgelegd hoe nepnieuws werkt en hoe het verspreid wordt. Denk bijvoorbeeld aan de werking van algoritmes op sociale media en het gebruik van deepfake. Netwerk Mediawijsheid is in 2008 als programma opgericht op initiatief van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het wordt aangestuurd door vijf organisaties uit het netwerk: de KB, Beeld en Geluid, ECP | Platform voor de InformatieSamenleving, Omroep Human en Kennisnet.

isdatechtzo.nl

Jeugdbibliotheek.nl vernieuwd

Jeugdbibliotheek.nl is vernieuwd. Op de website ligt de focus nu volledig op (digitaal) lezen, en is er meer aandacht voor inspiratie door leeftijdsgenoten en influencers. De indeling van de site is ook anders. Er zijn drie leeftijdsgroepen waar de bezoeker uit kan kiezen: 0-6 jaar, 6-12 jaar en 12-18 jaar.

De vernieuwing van de website was nodig vanwege de zorgwekkende trend dat kinderen en jongeren steeds minder lezen. Om deze ontleding beter tegen te gaan, wordt de focus gelegd op het aanbod van (digitale) boeken in de dienstverlening van jeugdbibliotheek.nl. Uit gebruikersonderzoek en data van de bestaande website blijkt namelijk dat de bezoeker door de veelheid van content zijn/haar weg naar (digitaal) lezen niet optimaal weet te vinden. Nu de focus volledig op (digitaal) lezen ligt, wordt voor de bezoeker veel duidelijker wat hij/zij op jeugdbibliotheek.nl kan verwachten. Hij/zij vindt er dan o.a. peer-to-peer inspiratie, de favoriete boeken van influencers en antwoord op veelgestelde leesvragen. Ook is er speciale aandacht voor de doelgroepen uit het Bibliotheekconvenant, met voorleesfilmpjes (goed voor de taalontwikkeling), Lezen voor de lijst en informatie over dyslexie.

De vernieuwingen op jeugdbibliotheek.nl zijn voortgekomen uit de analyse van data en feedback uit onderzoeken onder de doelgroep. De vernieuwde website wordt straks ook getoetst bij kinderen en jongeren, en aangepast waar nodig.

Foto: Josh Applegate /unsplash

Bibliotheekblad.nl

Het actueelste bibliotheeknieuws vindt u op www.bibliotheekblad.nl. Op onze site kunt u zich ook aanmelden voor de wekelijkse nieuwsbrief.

Bibliotheek Nijkerk geadviseerd door studenten bedrijfskunde

Sandra Timmer, waarnemend teamleider van de Bibliotheek Nijkerk, heeft het adviesrapport 'Naar Professioneel Kennis Delen' ontvangen uit handen van Kylian ten Kate. Kylian is een van de vijf bedrijfskundestudenten aan de Vrije Universiteit van Amsterdam die een stageonderzoek hebben uitgevoerd in opdracht van de Bibliotheek Nijkerk. Zou het imago van deze bibliotheek beter kunnen en hoe moet dat dan, want de klanten zijn wel tevreden over de dienstverlening. Dat zijn vragen die binnen de organisatie van de Bibliotheek Nijkerk leven. Door middel van een onderzoek is gezocht naar antwoorden op die vragen. Vijf studenten van de VU Amsterdam voerden dat onderzoek als stageopdracht voor hun studie bedrijfskunde uit. Het onderzoek heeft geresulteerd in een overzicht van verbeterpunten, wat bijdraagt aan de kwaliteit van de dienstverlening door de bibliotheek. Het onderzoek is een onderdeel van het proces om te komen tot een goede beoordeling voor de certificering van de bibliotheek in juni 2021. Bij de vierjaarlijkse certificering toetst een onafhankelijke kwaliteitsorganisatie door middel van een audit de kwaliteit van de bibliotheek op heel veel punten. Sandra Timmer is blij met de resultaten van het onderzoek: 'De vijf studenten hebben ondanks corona heel hard gewerkt aan deze opdracht. Ze hebben vooral naar de interne processen gekeken en de invloed daarvan op de dienstverlening. Alle medewerkers zijn geïnterviewd en ook is de mening van bezoekers gevraagd. We hebben het onderzoek laten doen omdat we al langer o.a. de interne processen zelf onder de loep wilden nemen. Door het aanbod van de studenten is er nu een mooi onderzoeksrapport dat we weer kunnen gebruiken om de puntjes op de i te zetten. We willen ervoor zorgen dat de bibliotheek het beste voor de inwoners van de gemeente Nijkerk doet. De aanwezigheid van de vijf studenten, het onderzoek en het adviesrapport hebben eraan bijgedragen dat de bibliotheek weer beter haar verhaal kan vertellen: wie wij zijn, waar wij voor staan en wat wij voor inwoners van de gemeente

Foto: de Bibliotheek Nijkerk

Nijkerk kunnen betekenen.' De aangedragen verbeterpunten uit het adviesrapport worden intern besproken. Vervolgens worden deze verbeterpunten, waaronder het optimaliseren van interne werkprocessen, opgenomen in het verbetertraject. Samen met het team van de bibliotheek wordt gekeken naar de kansen en mogelijkheden die de verbeterpunten bieden voor de praktijk. 'Dat de bibliotheek van tien jaar geleden niet meer dezelfde organisatie is als de bibliotheek van nu is nog niet voor iedereen een vanzelfsprekendheid. De bibliotheek is al lang niet meer alleen voor het uitlenen van boeken, maar een expertisecentrum met actuele maatschappelijke opgaven: het bevorderen van lezen, het bevorderen van meedoen in de informatiesamenleving en zorgen dat inwoners een leven lang kunnen leren. Deze en andere maatschappelijke en educatieve opgaven maken dat de bibliotheek onmisbaar is als partner en als organisatie in de gemeente Nijkerk', aldus een enthousiaste Sandra Timmer.

Online Third Space symposium

Op 27 mei 2021, van 9.30 tot 14.30 uur organiseren Bibliotheek Lek en IJssel, Bibliotheek Hoogeveen, FlevoMeer Bibliotheken, Bibliotheek Kennemerwaard, dbieb, DOK Delft, De Nieuwe Kolk (DNK) en The

Alignment House het online Third Space symposium. Dit project is mogelijk gemaakt door Stichting PICA. Meer informatie is te vinden op <https://tinyurl.com/yajzw7db>

Bibliotheeknieuws gezocht

Heeft uw bibliotheek iets te melden? Mail dan uw persbericht, het liefst voorzien van een hogeresolutiefoto, naar redactie@bibliotheekblad.nl

CURSUSAGENDA

GO opleidingen

2021

MEI

ALLE
CURSUSSEN
ONLINE

10/05 KLANTGERICHT COMMUNICEREN
IN DE BIBLIOTHEEK **GAAT ZEKER DOOR**

12/05 INTERNET ZOEKTECHNIKEN (BASIS)

12/05 CONTENT CURATION

19/05 KLANTGERICHTE E-MAILS SCHRIJVEN

20/05 INFORMATIEBELEID IN DE PRAKTIJK **GAAT ZEKER DOOR**

20/05 INFORMATIESTRUCTUREN **GAAT ZEKER DOOR**

21/05 COÖRDINEREN VAN VRIJWILLIGERS

21/05 GO MEDIACOACH:
DIGITAL STORYTELLING **GAAT ZEKER DOOR**

26/05 INTERNET ZOEKTECHNIKEN (ADVANCED)

26/05 DIGITALE INFORMATIEVAARDIGHEDEN

28/05 INTRODUCTIE RDA & LRM

28/05 AVG, PRIVACY & DIGITAAL GEGEVENSBEHEER
(ADVANCED) **GAAT ZEKER DOOR**

Aanmelden Beste Bibliotheek van Nederland en Beste Bibliotheekspecialist 2021 geopend

De verkiezing van de Beste Bibliotheek van Nederland 2021 en de Beste Bibliotheekspecialist 2021 gaat weer van start. Tot en met 1 juni kunt u een openbare bibliotheek of een bibliotheekmedewerker voordragen voor deze prestigieuze awards.

Beste Bibliotheek van Nederland 2021

Elke vestiging van een openbare bibliotheek komt in aanmerking voor nominatie. Het enige wat we van u vragen, is dat u beargumenteerd aangeeft waarin de bibliotheek van uw keuze zo goed en onderscheidend is (maximaal twee A4'tjes). Uit de inzendingen wordt door een deskundige en onafhankelijke jury eerst een longlist en daarna een shortlist gemaakt. Wie deze finalisten zijn, wordt bekendgemaakt in Bibliotheekblad 6 en op onze website bibliotheekblad.nl. De kandidaten worden in de maanden erna bezocht door de juryleden, die hun kennersblik laten gaan over zaken als gebouw & inrichting, diensten & producten en service & klantgerichtheid, maar die vooral oog zullen hebben voor de maatschappelijke en culturele werking van de bibliotheek en de samenwerking met individuele en institutionele partners. Het is al eerder gezegd, maar het kan niet genoeg beklemtoond worden: de verkiezing van de Beste Bibliotheek van Nederland is geen prijs voor het mooiste gebouw, maar een onderscheiding voor die bibliotheek die binnen de eigen mogelijkheden het best presteert en zich voortvarend manifesteert in de eigen lokale setting. Bijvoorbeeld als platform voor ontmoeting en debat. Daarom wordt ook kleine(re) bibliotheken nadrukkelijk verzocht zich kandidaat te stellen. *De jury beraadt zich op dit moment op de mogelijkheid om dit jaar twee prijzen uit te reiken, gebaseerd op het inwonertal van de plaats waar de bibliotheek gevestigd is, zodat ook kleinere bibliotheken meer kans hebben op een award.* Niet alleen de stem van de vakjury, ook die

van het publiek telt mee (beide bepalen elk voor de helft de einduitslag). Van 1 oktober t/m 24 oktober kan iedereen op de website www.bibliotheekblad.nl een stem uitbrengen op de bibliotheek van zijn/haar keuze. Behalve via foto's en geschreven profielen kan het publiek zich oriënteren op de kwaliteiten van de deelnemers met behulp van door de kandidaten aangeleverde video-impressies van hun bibliotheek. De winnaar van de NBD Biblion Award wordt bekendgemaakt op 2 november. Aarzel niet en draag de bibliotheek voor die absoluut niet mag ontbreken!

Beste Bibliotheekspecialist 2021

Voorheen heette deze prijs De Beste Bibliothecaris van Nederland. Dit is een brede prijs voor een bibliotheekmedewerker die zich onderscheidt van vakgenoten. Iedere bibliotheekmedewerker komt hiervoor in aanmerking, met uitzondering van jeugdspecialisten omdat hiervoor al de NBD Biblion Jeugdspecialist-award in het leven is geroepen. Dus meld jezelf of een collega, met een motivatie van maximaal twee A4'tjes, aan voor deze prestigieuze prijs.

Jury

Dit jaar zal de jury bestaan uit:

-Peter Kok, directeur-bestuurder Bibliotheek Midden-Brabant en winnaar van de Beste Bibliotheek 2020 (LocHal).

-Hans van Velzen, bibliotheekadviseur, auditor, en voormalig directeur-bestuurder OBA.

-Jeanine Deckers, directeur-bestuurder Bibliotheek Bibliorura, bestuurslid Vereniging van Openbare Bibliotheken, architectuurhistoricus en maker van het blog Ten Aanval.

-Chris Wiersma, adviseur en interimmanager, wegvoorbereider Collectief Landelijk Bibliotheekstelsel en voormalig directeur-bestuurder de Nieuwe Bibliotheek.

-Jolanda Robben, senior adviseur bij Biblionet Groningen en winnaar van de Beste Bibliothecaris 2018-2019.

Illustratie: Shutterstock

Aanmelden

Mail voor 1 juni uw motivatie voor De Beste Bibliotheek en/of De Beste Bibliotheekspecialist naar: menno.goosen@bibliotheekblad.nl

De Schoolschrijver: een auteur in het hart van het onderwijs

‘Het onderwijs moet voelen dat jij een partner voor ze bent’

Met een toolkit, ontwikkeld in samenwerking met de KB en de Bibliotheek op school, werkt De Schoolschrijver verder aan de bevordering van het leesplezier en de leesvaardigheid van kinderen. Annemiek Neefjes en Rosan Limburg lichten het succesvolle concept toe.

TEKST: MARTIN DE JONG

FOTO'S: ZIE FOTOCREDITS LANGS ZIJKANT FOTO'S

De Schoolschrijver biedt programma's rond lezen, schrijven en schrijvers voor basisscholen om bij kinderen het leesplezier aan te wakkeren, waarbij kinderboekenschrijvers de scholen aandoen of in lesvideo's op het digibord verschijnen – in coronatijd gebeurt er nog veel meer dan voorheen digitaal. Er worden met het initiatief landelijk 100.000 kinderen bereikt, en er zijn 1800 leerkrachten en 1800 leesconsulenten bij betrokken. De omstreeks zestig deelnemende kinderboekenschrijvers (onder wie Bies van Ede, Selma Noort en Corien Oranje) dragen hun liefde voor taal en hun tips over op leerlingen, de leerkrachten en de leesconsulenten. Zij doen dit in de drie programma's die aangeboden worden: het Halfjaarprogramma (een intensief traject dat een half schooljaar duurt), De Schoolschrijver-maand (diverse maandprogramma's van vier uitgebreide lessen) en De Schoolschrijver Academie (een dagdeeltraining voor leerkrachten en leesconsulenten).

De Schoolschrijver werd in 2010 als *start-up* geïnitieerd door Annemiek Neefjes, bijna elf jaar later nog altijd enthousiast directeur van de florierende organisatie. Het begon op twee Amsterdamse basisscholen, waarna landelijke uitrol volgde. Was dat makkelijk te realiseren?

Annemiek: 'Al in het eerste jaar liet ik een onderzoeker meelopen, want we wilden laten zien dat het werkt, en waar het niet werkte zouden we het aanpassen. De evaluaties van de scholen, en het verslag van die onderzoeker in dat eerste jaar, waren zo positief, dat we eigenlijk niet konden stoppen. Er zit iets in het concept waardoor mensen denken: wow, dit is gaaf. Moet je nou eens zien wat het met die kinderen doet. Het idee dat ik had, heb ik voorgelegd aan een aantal mensen, onder wie twee schrijvers, Abdelkader Benali, die onze ambassadeur werd, en Lydia Rood. Zij voelden gelijk dat het klopt: een schrijver in het hart van het onderwijs. Niet als

vloggertje, maar om te blijven. Om daarmee het verschil te kunnen maken voor kinderen in hun leesontwikkeling. Vooral dat blijven is belangrijk: als je echt een verandering wilt bewerkstelligen bij kinderen, in hun leesattitude, dan moet je blijven, herhalen en vaker terugkomen. Dan moet je vertrouwen opbouwen, de motivatie blijven aanjagen. Het gaat nooit van de ene op de andere dag.'

Het is dus meer dan regulier een schrijversbezoek aan de school.

'Het is iets totaal anders. Wij willen het kind bereiken, wij zetten auteurs daarbij in, maar met die auteurs ook programma's en didactiek bieden die aansluiten bij het basisonderwijs. Door de inbedding in het onderwijs, het aansluiten bij het taalcurriculum van school, ben je veel meer een partner van het onderwijs. Daarbij is het ook nog eens aantrekkelijk voor de auteurs, omdat ze als professional groeien. Wij bieden onze auteurs jaarlijks trainingen aan over lesopbouw, didactiek, variatie in de lessen, samenwerking met de leerkracht. Het onderwijs moet voelen dat jij een partner voor ze bent. De stap naar landelijk begon in Friesland en Groningen. Nadat het businessplan geschreven was, legde ik de allereerste contacten met de PBC Friesland en Biblionet Groningen. Daarna ging het naar de lokale bibliotheken en naar de lokale scholen toe. De Schoolschrijver-aanpak biedt plaats voor een natuurlijk partnerschap met bibliotheken, en dat voelen we wederzijds. De vraag gaat ook heel erg over: wat kan de bibliotheek ons bieden, in onze gezamenlijke missie? En wat kunnen wij de bibliotheek bieden, waar zit die meerwaarde precies? Bij de eerste gesprekken met Anneke Tiddens van Biblionet Groningen is dat ook zo uitgesproken. Zij zag dat De Schoolschrijver de bezieling voor lezen in de school kan brengen, samen met de boekencollectie van de bibliotheek, en de kennis van de bibliotheek kan benutten die immers ook op de school aanwezig is. Wij kregen heel veel vragen van scholen: wij willen ook De Schoolschrijver! Toen zijn wij na gaan denken: hoe kunnen we zo opschalen dat wij echt het hele basisonderwijs kunnen bedienen, met behoud van ons DNA? We hebben een digitaliseringsslag gemaakt, met De Schoolschrijver-maand, een programma van minimaal vier keer een uur, met in ieder uur digibordles met een andere auteur in de hoofdrol. Bijvoorbeeld Joke van Leeuwen, Sanne Rooseboom, Maren Stoffels of Simon van der Geest. Omdat het digitaal is, kun je er veel meer scholen tegelijk mee bedienen. Het ontwikkelen van zo'n programma duurt zo'n vijf

Foto: Chris van Houts

De Schoolschrijver biedt programma's rond lezen, schrijven en schrijvers voor basisscholen om bij kinderen het leesplezier aan te wakkeren.

maanden. Het is een heel intensief traject, in samenwerking met de auteur, met de filmmaker, met scriptschrijvers, met onderwijskundigen. Wij zijn als organisatie sterk in digitalisering, waarbij steeds de vraag centraal staat: bereiken we het kind? Kinderen hebben het gevoel dat de kinderboekenschrijver tegen hen praat, uit het scherm stapt, dankzij de interactieve elementen in onze digitale programma's. De programma's en programmaonderdelen waarbij de schrijver persoonlijk naar de klas komt hebben we wegens corona moeten omzetten naar digitaal. En daar hebben we onze auteurs ook gelijk op getraind. Het belangrijkste doel was contact te houden met de kinderen, in deze tijd met het risico op leerachterstanden ongelooflijk belangrijk.'

De toolkit werd ontwikkeld samen met de KB en de Bibliotheek op school. Op wiens initiatief?

Rosan Limburg, adviseur bibliotheken van De Schoolschrijver: 'Het is een gezamenlijk initiatief. Wij kregen steeds meer aanvragen van bibliotheken die met name maandprogramma's van ons wilden aanbieden aan basisscholen, en daarvoor handvatten nodig hadden. Hun vraag was: hoe kunnen we scholen goed

informerend, en wat kunnen we zelf nog bijdragen om zo ook onze eigen programma's en activiteiten te versterken? We zijn samen tot de conclusie gekomen dat er een toolkit moest komen voor leesconsulenten, zodat ze weten wat ze kunnen doen rondom onze maandprogramma's. En ook hoe ze nog meer scholen enthousiast kunnen maken, eenmalig of structureel. Soms kunnen ze een school helpen door met subsidie van de bibliotheek een maandprogramma te boeken en te organiseren. En soms komen er lokale subsidiepotjes vrij, of zoals nu coronapotjes, die scholen of bibliotheken kunnen inzetten om iets aan leesbevordering te doen. Dat gebeurde in oktober bijvoorbeeld bij de Bibliotheek Eemland die een subsidiebudget over had en ervoor zorgde dat zo'n 45 klassen met een maandprogramma aan de slag konden, ruim duizend kinderen in één klap! In de toolkit voor docenten staan diverse tips voor hoe leesconsulenten de leerkrachten enthousiast kunnen maken om mee te doen en verhalen over de positieve resultaten van de programma's. Of tips voor het aanleveren van de boeken uit de boekenhandleiding van de maand leveren, leuke activiteiten vooraf en achteraf organiseren. Daardoor wordt ons programma geen los project, maar iets structureels en

Foto: Chris van Houts

Kinderboekenschrijver Marc ter Horst in de klas. Ter Horst schrijft informatieve kinderboeken over aarde, natuur, geschiedenis, klimaat en klimaatverandering.

onderdeel van het leesplan waar de Bibliotheek op school ook zulk mooi werk voor levert. We horen vaak terug dat leerkrachten ook veel hebben aan de tips van de Schoolschrijvers uit onze lesprogramma's. Het werkt dus. Ze passen de tips toe in hun eigen stellingen, die toch vaak als minder inspirerend ervaren worden. We zijn heel blij dat die toolkit er nu is.'

Hoe ging dat voorheen?

Rosan: 'We hebben een hand-out, die sturen we standaard mee naar de leesconsulenten, maar op een gegeven moment kwamen we tot de conclusie dat het uitgebreider en concreter moest.'

Annemiek: 'We werken veel met leesconsulenten samen, daarvoor kun je iets maken wat aansluit bij de praktijk. Door gebruik te maken van de toolkit kan de leesconsulent zijn opdracht, kinderen stimuleren in het lezen, goed uitvoeren.'

Op jullie website staat, behalve een overzicht van partners als bibliotheken en POI's, een overzicht van financiers, van het ministerie van OCW tot het Prins Bernhard Cultuurfonds Noord-Brabant, van het ING Nederland Fonds tot het VSBfonds en nog vele andere.

Annemiek: 'Financiers zijn altijd heel belangrijk geweest. Het is natuurlijk een ongelooflijke klus om ze te krijgen, maar het is

ook een bevestiging van dat we het juiste doen. Want als een financier zegt: ik wil heel graag financieel bijdragen aan wat jij doet, dan zegt hij: ik geloof in wat jullie doen.'

Als je de cijfers hoort over taalachterstand bij kinderen, is dat niet om moedeloos van te worden?

Annemiek: 'Nee – het is juist een aanmoediging. De Schoolschrijver heeft stevige groeiambities, omdat wij ervan overtuigd zijn dat die leescrisis niet nodig is. Maar: om het tij te keren moet je krachten bundelen. Dat klinkt makkelijk, krachten bundelen, maar het is in de praktijk vaak weerbarstig. Daarom zijn wij zo ongeloflijk gemotiveerd om samen met de bibliotheek op te trekken. We lopen elkaar niet voor de voeten, maar hebben allebei een eigen opdracht, en bij elkaar maakt een plus een drie. Het is een intrinsiek gemotiveerde samenwerking.'

Als je het op de basisschool goed aanpakt heb je minder problemen op de middelbare school.

Annemiek: 'Natuurlijk. Het is een gedragsverandering. Als je het leesplezier als kind eenmaal te pakken hebt, dan raak je dat nooit meer kwijt. Dat is met alle gewoontes die je als kind hebt aangeleerd zo, die blijf je meenemen. En daarom vinden wij

Annemiek Neefjes, oprichter en directeur van De Schoolschrijver.

ook dat je echt moet beginnen bij groep 3, de kinderen die het lezen nog moeten leren. We hebben daarom programma's vanaf groep 3 en 4, en je bereikt resultaat als je structureel samenwerkt: De Schoolschrijver en de bibliotheek vanuit hun eigen expertise, en de leerkracht die door onze programma's leert hoe je op een andere, veel gemotiveerder manier kinderen leesonderwijs kunt geven. Want daar gaat het om. Natuurlijk weten alle leerkrachten hoe belangrijk lezen is, dat hoeft je ze echt niet te vertellen. Maar zij zitten met de handen in het haar omdat ze niet weten hoe ze dat voor elkaar moeten krijgen. Hoe krijg ik het kind dat iedere keer zegt: ik wil niet, aan het lezen? Als ze dan met De Schoolschrijver werken, zien ze dat kind opveren. Dat is echt geen opschepperij, dat gebeurt. Kinderen komen tijdens en na de lessen vragen om een boek. Er komen per maandprogramma zo'n twaalf boektitels langs. Ieder kind heeft z'n eigen smaak, en je wilt dat ieder kind z'n eigen smaak kan ontwikkelen. Daarom zijn in de klas gesprekken over boeken ook zo ontzettend belangrijk. En dat een kind een aanbeveling voor in het boek schrijft zodat klasgenootjes kunnen zien wat een vriendje of vriendinnetje ervan vindt. De rijkdom van de jeugdliteratuur ontdekken is een heel belangrijke factor.'

Rosan Limburg, adviseur bibliotheken van De Schoolschrijver.

Wat zijn jullie verdere plannen?

Annemiek: 'In maart lanceren we de Jaarlijn voor scholen. Daardoor kunnen kinderen van groep 3 tot en met 8 altijd met De Schoolschrijver in aanraking komen. En daarmee borgen wij de continuïteit, het liefst ook hier samen met bibliotheken. Want hoe beter we dat ook samen met bibliotheken kunnen vormgeven, hoe meer je het hebt gedekt, en hoe meer je leerkrachten helpt in het geven van hun leesonderwijs. En het is natuurlijk supergaaf als het blijkt te werken, dat het voelt als een olievlek die zich maar uit blijft breiden.'

Rosan: 'Dat is heel leuk om steeds vaker te zien: bibliotheken die lesprogramma's voor scholen betalen en bibliotheken die scholen enthousiast maken om zelf een maandprogramma aan te schaffen. We zijn inmiddels in elke provincie actief.'

Naschrift

De Schoolschrijver meldt dat bibliotheken en basisscholen tot 1 juli 2021 tot 500 euro korting krijgen als ze een professionele kinderboekenschrijver live voor de klas boeken als finale van De Schoolschrijver-lesprogramma's. Meer informatie is te vinden op deschoolschrijver.nl en op de actiepagina <https://tinyurl.com/x9vdt8hc>

De balans tussen veiligheid, gebruiksgemak en privacy

Veilige wifi in de bibliotheek

De OBA biedt met Publicroam haar gebruikers een veilige wifiongeving aan, de KB heeft samen met Publicroam onderzocht of het ook voor bibliotheken elders in het land een geschikte oplossing is. Sander van Kempen (KB) en Ruud Yap (OBA) over het onderzoek en de praktijkervaringen.

TEKST: MARTIN DE JONG

FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT FOTO'S

Bibliotheken willen hun gebruikers een veilige digitale omgeving bieden, met een veilige toegang tot internet. Een manier om dat te doen is met Publicroam, waar elk bestaand wifinetwerk op aangesloten kan worden. Men maakt eenmalig een persoonlijke account aan, waarna laptop, tablet of telefoon automatisch een veilige verbinding maakt met bij Publicroam aangesloten wifinetwerken, met behoud van privacy. De overgang van het ene naar het andere netwerk verloopt daarbij naadloos, wat de gebruikers ervaren als één grote wolk waarbinnen ze veilig toegang tot wifi hebben. In tegenstelling tot op specifieke groepen gerichte alternatieven als Govroam en Eduroam, is Publicroam bedoeld voor alle aanbieders van openbare wifinetwerken, zoals bibliotheken.

KB

Sander van Kempen, bij de Koninklijke Bibliotheek werkzaam als senior adviseur landelijke digitale openbare bibliotheek, stafafdeling Bibliotheekstelsel, zegt over de betrokkenheid van de KB bij Publicroam: 'We zijn benaderd door het SIDN fonds om te bekijken of de KB en de openbare bibliotheken veilige wifi meer kunnen verspreiden. Samen met Publicroam heeft de KB daartoe een aanvraag ingediend bij het SIDN fonds die gehonoreerd is. Daarin is opgenomen dat er een onderzoek komt naar de behoefte aan veilig wifi roaming onder bibliotheken. Dat onderzoek is uitgevoerd, de vervolgstappen zijn we nu aan het opstarten.'

Waarom vindt de KB veilige wifi belangrijk?

'Het aantal bezoekers in de bibliotheken groeit. Ze maken steeds meer gebruik van de wifi die daar is. Ook omdat de bibliotheek zich steeds meer richt op kwetsbare groepen in onze maatschappij, moet je ervoor zorgen dat de wifi goed is. Qua veiligheid, maar ook qua privacy.'

Uit het onafhankelijke onderzoek dat de KB heeft laten uitvoeren komt naar voren dat de beveiliging bij een deel van de biblio-

De Amsterdamse wethouder Touria Meliani (ICT, Digitale Stad) tijdens de lancering van Publicroam in Amsterdam op 15 november 2020.

theekorganisaties te wensen over laat. Maakt dat bij hen de bereidheid groter om op Publicroam over te stappen?

'Uit het onderzoek blijkt dat bibliotheken op zoek gaan naar een balans tussen veiligheid, gebruiksgemak en privacy die binnen het kostenplaatje past. Tevens is gebleken dat bibliotheken zich er soms niet van bewust zijn dat hun wifi onveilig is.'

Is Publicroam 'toekomstbestendig' of zijn er ook op dit gebied ontwikkelingen te verwachten?

'Elke dienst zal zich blijven ontwikkelen. Wij denken dat Publicroam een dienst is waarmee openbare bibliotheken goed en veilig gastwifi aan hun bezoekers kunnen bieden.'

Bibliotheken moeten erin investeren, is dat eenmalig? Kunnen kosten een struikelblok voor implementatie zijn?

'Die kunnen een struikelblok zijn. Maar de aansluitkosten zijn eenmalig, en ze kunnen dit jaar gebruikmaken van een vergoeding voor die kosten van het SIDN fonds.'

In het onderzoeksverslag worden ook genoemd Eduroam, Bibroam en Govroam. Wat zijn de gebleken voordelen van Publicroam?

'Eduroam en Govroam zijn diensten die voor een beperkte doelgroep gebruikt kunnen worden: studenten en ambtenaren.'

Foto: Publicroam

Biebroam richt zich specifiek op de bibliotheeksector, Publicroam zorgt dat je met je account ook op wifi kunt bij andere organisaties.'

Op jullie website staat te lezen: 'Op basis van het rapport gaat de KB in samenwerking met bibliotheken vervolgstappen zetten om te komen tot een landelijk dekkend netwerk van veilige en gastvrije wifi op basis van roaming, waarbij roaming via één partij de voorkeur heeft.' Er is dus niet al besloten dat Publicroam die partij zal zijn?

'Het is aan de bibliotheken om een besluit te nemen over wat het beste past bij hun lokale situatie. De KB geeft advies.'

OBA

De gemeente Amsterdam ging medio november 2019 op vijftig locaties in de stad van start met het aanbieden van veilige wifi via Publicroam, met ingang van 1 januari 2020 kwamen er nog eens 150 bij, waaronder de OBA. Daar wordt sinds maart 2020 gewerkt met Publicroam. Was het hard nodig om daarop over te stappen? 'Ja en nee', zegt hoofd ICT van de OBA Ruud Yap. 'We hebben en hadden een uitstekende wifivoorziening in ons vestigingennetwerk waar Amsterdammers gebruik van kunnen maken. Door middel van een betaald token of je lidmaatschapsgegevens ben je snel verbonden met internet, maar als platformorganisatie wilden we meer. De OBA is onderdeel van een groter stedelijk netwerk met nodes in het Amsterdamse wijkennetwerk. Het aanbieden van een roaming wifinetwerk, waardoor Amsterdammers bij de OBA en verschillende platformpartners en de gemeente veilig internet op kunnen, hoort daarbij.'

Publicroam zorgt voor veilige wifi. Kon die voorheen niet gegarandeerd worden en gaf dat wel eens problemen?

'Ons OBA-netwerk is net zo veilig als Publicroam, maar geen roaming-netwerk. De problemen die zich wel eens voordoen hebben geen betrekking op veiligheid, maar zitten meer op het technische vlak. Een accesspoint kan ook een slechte dag hebben.'

Jullie hebben behalve de centrale een groot aantal vestigingen. Was het al met al een grote klus om het overal te implementeren?

'Het was voor onze leverancier Wentzo Wireless de eerste keer dat zij Publicroam zouden activeren, en ze moesten dus even kennismaken met de organisatie. Technisch gezien was het niet ingewikkeld, omdat het niet meer impact had dan de activering van reeds bekende roaming-netwerken, zoals Govroam of Eduroam. In al onze vestigingen was al wifi aanwezig, waardoor het werk vanachter het bureau kon worden uitgevoerd.'

De implementatie viel ongeveer samen met de eerste lockdown, was dat voor jullie een kans om extra te kunnen testen?

'Wat we zien is dat ondanks de fysieke sluiting mensen gebruik blijven maken van onze wifivoorziening door in de buurt van een vestiging in te loggen. Zo zie je maar hoe belangrijk de voorziening voor veel Amsterdammers is. De tevredenheid lijkt groot, en we zien het aantal gebruikers flink toenemen.'

Foto: Anne Reitsma

Ruud Yap, hoofd ICT van de OBA.

Foto: KB

Sander van Kempen, senior adviseur landelijke digitale openbare bibliotheek bij de KB.

Hoe zijn na bijna een jaar de ervaringen?

'Die zijn goed, omdat we Amsterdammers een nieuwe mogelijkheid hebben gegeven om veilig internet op te gaan, op een manier die we samen met onze platformpartners kunnen aanbieden. Na een jaar is een ongeveer een kwart van ons wifigebruik via een Publicroam-account.'

Zijn de gebruikers tevreden of horen jullie die niet omdat er geen klachten zijn?

'We hebben geen concrete cijfers, maar wat we via bijvoorbeeld onze activiteit Eerste Hulp Bij Online (EHBO) wel terughoren, is dat het voor sommige Amsterdammers uitdagend kan zijn om een Publicroam-account aan te maken of goed werkend te krijgen. Omdat je bijvoorbeeld een certificaat moet installeren op je telefoon. Wat voor de een eenvoudig is, kan voor de ander lastig zijn. Gelukkig hebben we veel collega's die daarbij kunnen helpen.'

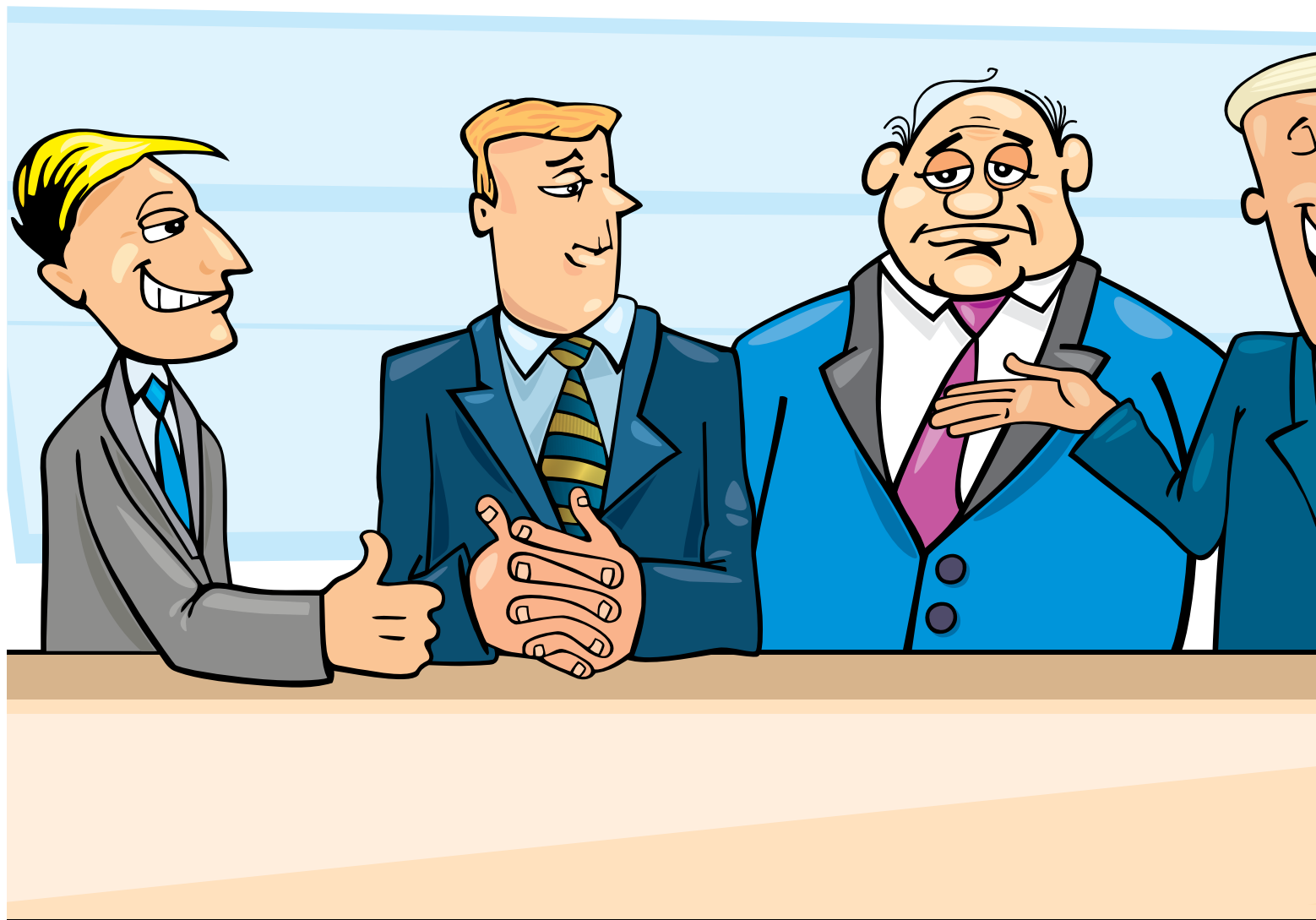
Hebben jullie het idee dat jullie met Publicroam ook op de lange termijn verzekerd zijn van veilige wifi?

'Daar zijn we zelf bij: Publicroam is een mooie voorwaarde voor veilige wifi, maar je moet als bibliotheek zelf vooruitdenken. Ervoor zorgen dat je infrastructuur vandaag maar ook morgen kunt leveren.'

Wat is verder nog van belang om te vermelden?

'We willen dat alle Amsterdammers deelnemen aan de samenleving, verbonden zijn met hun eigen buurt, stad en internet, en de mogelijkheid hebben om hun kennis en digitale vaardigheden te vergroten en aan te scherpen. Veilig internet op kunnen hoort daarbij. Publicroam biedt dit, waardoor wij als OBA met onze platformpartners in Amsterdam en ver daarbuiten een veilige toegang tot internet kunnen bieden.'

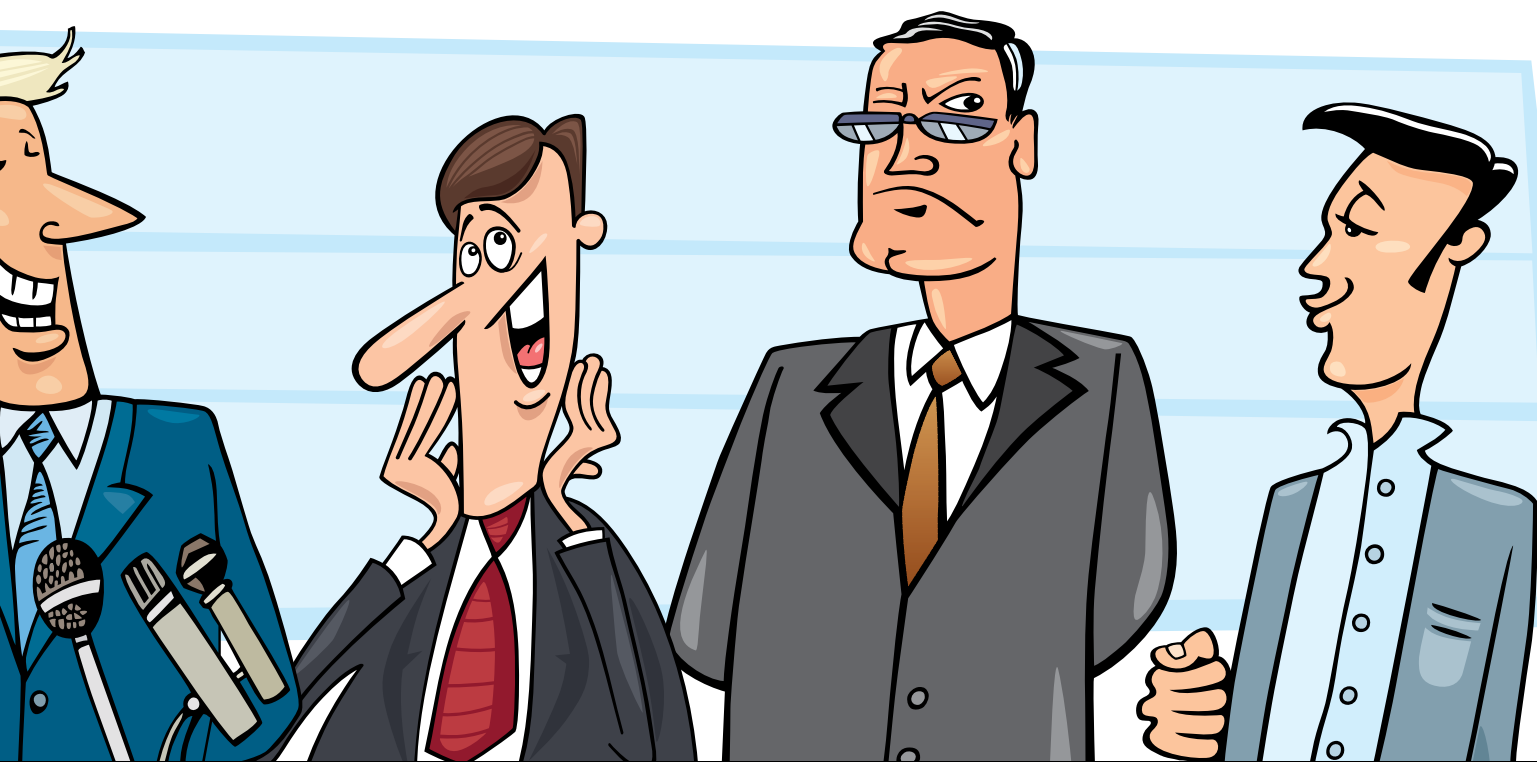

Drie directeuren delen hun ervaringen

‘Mijn Raad van Toezicht

Vrijwel alle bibliotheken in Nederland stapten de afgelopen jaren over van een bestuursmodel op een RvT-model. De verantwoordelijkheid van het bestuur ligt dan bij de directeur-bestuurder, die het beleid ontwikkelt en uitvoert. De leden van de raad moeten het beleid goedkeuren en houden toezicht op de uitvoering. In Bibliotheekblad 1-2020 vertelden drie leden van een RvT hoe zij samenwerken met een directeur-bestuurder. Nu draaien we het perspectief om: hoe ervaren drie directeuren-bestuurders hun samenwerking met de RvT?

TEKST: STAN VERHAAG, FREELANCE JOURNALIST EN LID VAN DE RVT VAN BIBLIONU • FOTO'S / ILLUSTRATIES: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Cartoon: Shutterstock / Igor Zakowski

heeft kwaliteit'

Het antwoord begint bij de manier waarop je als directeur-bestuurder de vergaderingen met 'je' RvT invult. Bij Bibliotheek Amstelland (vestigingen in Amstelveen, Aalsmeer en Uithoorn) vergadert **Daphne Janson** vijf keer per jaar met de RvT. De RvT heeft altijd een vooroverleg van een halfuur en doet eenmaal per jaar een zelfevaluatie. Sinds dit jaar is er wel een opvallende verandering doorgevoerd, vertelt Janson: 'We zitten nu in rustig vaarwater, vandaar dat de RvT met het idee kwam om elke vergadering één actueel thema te verkennen, dat we samen bepalen. Het eerste thema was bijvoorbeeld datagedreven marketing, het

tweede was verdienmodellen. Dit is wel typisch iets waar ruimte voor moet zijn, hoor. Als je organisatie volop in ontwikkeling is en je bent aan het bouwen, dan kom je waarschijnlijk niet toe aan dergelijke thema's.'

De Amstellandse vergaderaanpak lijkt op die van Bibliotheek De Groene Venen (zeven vestigingen in de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Zuidplas en Waddinxveen). Hier doet de RvT een voorvergadering van een kwartier, vertelt directeur **Gillian de Koning**. En na afloop van elke vergadering wordt er kort geëvalueerd: wat ging goed en wat kan beter? Aanvankelijk nam De Koning

Foto: Marcel Krijgsman

Bert Hogemans, directeur van Bibliotheek Gelderland-Zuid: 'Ik ben ontzettend blij dat de RvT bestaat uit vijf specialisten met allemaal hun eigen aandachtsgebied. De RvT heeft politieke en financiële expertise aan boord en heeft vorig jaar een lid toegevoegd met een enorm netwerk in het onderwijs.'

niet deel aan die evaluaties, maar dat is inmiddels teruggedraaid: 'Want als ik de feedback niet hoor, dan werkt het niet. Ik vind het heel plezierig om even na te praten. Wat we dan bespreken? Laatst concludeerden we bijvoorbeeld na de eerste vergadering met de nieuwe RvT-voorzitter dat zijn procesmatige manier van werken bij ons in de smaak valt.' Een andere verandering is dat de agenda van de vergadering tegenwoordig meer wordt geannoteerd: 'Ik gaf al aan of een agendapunt ter informatie, bespreking of goedkeuring c.q. besluitvormend was, maar nu vul ik het aan met concrete vragen. Zo maak ik de agenda concreter en informatiever.' Minstens zo belangrijk als vergaderen, is dat de RvT makkelijk bereikbaar is, zegt **Bert Hogemans**, directeur van Bibliotheek Gelderland-Zuid met 26 vestigingen in Nijmegen, Berg en Dal, Beek-Ubbergen, Beuningen, Heumen, Millingen, Overbetuwe en Lingewaard. Zelf is Hogemans door omstandigheden al toe aan zijn derde RvT-voorzitter in zijn vierde jaar als directeur. Maar wat ze alle drie gemeen hebben – 'en dat is heel belangrijk' – is dat het goede sparringpartners waren c.q. zijn. 'Ik kan de voorzitter

bij nacht en ontij whatsappen', zegt Hogemans enthousiast. 'Bereikbaarheid en beschikbaarheid zijn belangrijk. Het moet niet zo zijn dat ik drie weken zit te wachten op een reactie.'

Prettig bevraagd

Een altijd actueel item in de verhouding tussen een directeur-bestuurder en een RvT is de rolverdeling. 'Het is de kunst,' zegt de Governance Code Cultuur, 'om als RvT niet op de directiestoel te gaan zitten, maar wel voldoende betrokken te zijn om te kunnen bijsturen vanuit de toezichthoudende verantwoordelijkheid.' In hoeverre verstaan de RvT's die kunst?

Gillian de Koning vertelt dat het voor de RvT van Bibliotheek De Groene Venen 'soms wel lastig' was om de rollen van bestuurder en toezichthouder gescheiden te houden, te meer omdat enkele RvT-leden jarenlang in een bestuursmodel hadden gefunctioneerd. Om aan het nieuwe model te wennen, besloten RvT en bestuurder aan te kloppen bij Caroline Wijntjes. Zij noemt zichzelf 'De Erkende Toezichthouder' en adviseert, traint en coacht

Foto: Eline Hensen

Daphne Janson, directeur van Bibliotheek Amstelland: 'De RvT kwam met het idee kwam om elke vergadering één actueel thema te verkennen. Het eerste thema was datagedreven marketing, het tweede was verdienmodellen.'

toezichthouders. Sinds die training is de rolverdeling helder, zegt De Koning. 'We hadden gezamenlijk de wens om te professionaliseren. Dit was daarvoor een goede manier. Het ging om drie bijeenkomsten van een royaal dagdeel, inclusief huiswerk en voorbereiding.' Thema's waren onder andere het maken van een toezichtplan, het inzetten van je netwerk, het evalueren van bijeenkomsten en natuurlijk het afbakenen van rollen en functies. Dat De Koning als directeur zelf ook meedeed aan deze training, vindt ze logisch en zeer prettig: 'Door de overgang van het bestuursmodel naar het RvT-model is er voor zowel RvT als ondergetekende iets veranderd in onze verhouding. De training heeft ons allemaal geleerd hoe daarmee om te gaan.'

Ook in Gelderland-Zuid is de rolverdeling tussen de directeur-bestuurder en de RvT helder. 'Onze samenwerking is constructief,' zegt Bert Hogemans. 'Ik word prettig bevraagd, en in een reglement staat wie zich bezighoudt met welke vraagstukken.' Sparren en toezichthouden gaan goed samen in de RvT, vindt de directeur, mits zij niet het beleid willen bepalen. Gelukkig

zijn de leden daar zelf ook scherp op. 'Als iemand voorstelt om even mee te kijken, zegt er altijd wel iemand: "Nee, daar zijn wij niet van!"'

Toch moest Hogemans bij de totstandkoming van het strategisch beleid 2020-2024 even op zijn strepen gaan staan. 'Dat onderwerp was al een paar keer teruggekomen. Op een gegeven moment stelde een RvT-lid voor om er een paar workshops aan te wijden, zodat de RvT kon meedenken. Toen heb ik gezegd: "Nee, jullie mogen er iets van vinden. Gráág zelfs, maar ik bepaal in overleg met mijn medewerkers welke koers we volgen."'

Feest van herkenning

Maar het feit dat hij wel eens op de rem ging staan, wil niet zeggen dat Bert Hogemans de organisatie wil afschermen van de RvT, benadrukt hij. Integendeel zelfs: 'Ik betrek de RvT bij de vraag hoe je van strategie via meerjarenbegroting naar formatieplan komt. En ik deel plannen en keuzes met mijn RvT. Ik wil ze namelijk graag aangehaakt houden. Het vaststellen van de

Foto: Bibliotheek De Groene Venen

Gillian de Koning, directrice van Bibliotheek De Groene Venen: 'Na afloop van elke vergadering wordt er kort geëvalueerd: wat ging goed en wat kan beter? Ik vind het heel plezierig om even na te praten.'

begroting en de jaarrekening moet een feest van herkenning zijn voor ze. Ze mogen dan absoluut niet verrast worden.'

Datzelfde geldt voor het thema risicomanagement, zegt Hogemans: 'Ik maak een vertaling van operationele naar strategische risico's. De AVG (Algemene verordening persoonsgegevens) wees ons bijvoorbeeld op een groot risico voor onze organisatie, want wij beschikken over de persoonsgegevens van tachtigduizend klanten. Dan wil ik voor maatregelen graag rugdekking van mijn RvT. Die kan ik alleen krijgen als ik ze zo vroeg mogelijk meeneem in zo'n onderwerp.'

Daphne Janson vertelt dat zij behoefte heeft aan een RvT die fungeert als sparringpartner met een frisse blik. 'De bibliotheek ontwikkelt zich snel, er gebeurt veel in de maatschappelijke omgeving. Als directeur moet ik daarbij een strategische blik behouden, ik word geacht vooruit te denken, zodat we als organisatie vooruitgaan. Dan is het fijn om met een RvT te kunnen sparren.'

Janson illustreert het met enkele voorbeelden. Het eerste is het doorvoeren van het open+ concept van Bibliotheeca, voor veilige onbemande openstelling van de bibliotheek. Ik vind deze toevoeging van een extra serviceniveau een mooie en goede strategische ontwikkeling voor onze bibliotheek. Maar omdat het mijn voorstel is om ermee te gaan werken, wil ik het daar wel met de RvT over hebben: hoe past het in ons aanbod? Ze reageerden positief: "Fantastisch! Doen!" Of neem de nieuwbouw die Bibliotheek Amstelland voorbereidt. 'Ik vind het heel fijn om de ervaringen te horen van RvT-leden met aanbestedingen, om te overleggen over hoe ik tot mijn keuze wil komen. Dat is tenslotte geen dagelijkse kost voor mij. Ik ben heel blij dat ik hun expertise kan benutten.'

Heel gezonde discussie

Bij de Bibliotheek Gelderland Zuid had de Collectief Landelijk Bibliotheekstelsel-beslissing ook wat voeten in de aarde, vertelt Bert Hogemans. 'Het CLB betreft een groot contract. Na overleg met verschillende geledingen binnen de organisatie had ik besloten dat het op inhoud verstandig was om ons erbij aan te sluiten. Vanwege de contractwaarde is dit een beslissing die ik de RvT moet voorleggen. De RvT stelde begrijpelijke vragen over de inhoudelijke voors en tegens van het CLB, "want zulke grootschalige digitale projecten willen nog wel eens anders en duurder uitpakken dan bedoeld". Die vragen zijn echter binnen de organisatie al beantwoord. De RvT kan zich beperken tot vragen als: wat zijn de risico's voor de bedrijfsvoering? Hoe groot is de kans dat die risico's zich voordoen? En zijn de kosten voor dit project gerechtvaardigd? Hoewel ik de inhoudelijke betrokkenheid van de RvT zeer waardeer, is het ook fijn dat ze erop vertrouwen dat mijn organisatie de expertise in huis heeft voor de juiste inhoudelijke afwegingen.' Terugkijkend spreekt Hogemans van een 'heel gezonde discussie' met de RvT: 'We tasten steeds af waar ieders verantwoordelijkheid begint en eindigt.'

Contact met politiek

Een interessante vraag voor elke directeur-bestuurder en elke RvT in elke branche is deze: wie onderhoudt het contact met stakeholders? En voor bibliotheken is dan vooral de link met de politiek een interessante, want die heeft een flinke vinger in de pap. Hoe ga je daarmee om?

Bij Bibliotheek De Groene Venen zijn afspraken over het contact met stakeholders geformaliseerd in een toezichtplan. Er staat in dat de RvT contact kan hebben met medewerkers, maar ook met bijvoorbeeld wethouders. Gillian de Koning: 'Een van de wethouders zei tegen me dat hij het op prijs stelt dat we die duidelijkheid hebben verschaft. Hij zei: "De formele lijn is natuurlijk dat de directeur en de wethouder contact hebben. Toch vind ik het wel fijn om te weten wie in de RvT zit, zodat ik die contacten ook wel eens kan gebruiken. Maar wel altijd op basis van vertrouwen. Ik ga natuurlijk geen contact zoeken met de RvT als ik het oneens zou zijn met de directeur, maar bijvoorbeeld wel als ik wil weten waar precies toezicht op gehouden wordt.'" Volgens De Koning was het voor deze wethouder 'een eye-opener' dat hij met de RvT in contact kan treden, want hij

kende de leden nog niet. (De RvT van Bibliotheek De Groene Venen gaat ook kennismaken met de wethouders in de andere twee gemeenten, maar daar is het door corona nog niet van gekomen; het laatste nieuws is dat deze bijeenkomsten nu digitaal worden georganiseerd.)

Bij Bibliotheek Amstelland kwam het thema 'politiek' onlangs op de agenda toen een van de gemeenten de RvT uitnodigde voor een kop koffie op het stadhuis. De RvT op zijn beurt vroeg Daphne Janson om hen te vergezellen tijdens dat bezoek. 'Dat vonden ze beter gezien onze rollen', zegt de directeur-bestuurder. Op de vraag wat ze ervan had gevonden als de RvT *zonder* haar op de uitnodiging van de gemeente was ingegaan, heeft Janson een kraakhelder antwoord: 'Dat had ik niet goed gevonden. Nee, dat was geen goede actie geweest.' Van kwade opzet verdenkt ze de gemeente overigens niet: 'Ik denk dat ze er niet bij hebben stilgestaan dat het logisch is om ons samen uit te nodigen. Ze gingen ook meteen akkoord toen de RvT aankondigde dat we samen zouden komen. Vergeet ook niet: als een gemeente inhoudelijke vragen stelt over de bibliotheek, dan kan een RvT daar weinig mee. Ook daarom was het goed dat de RvT mij vroeg om mee te gaan. We zaten dus op één lijn. Zoals dat tot nu toe eigenlijk altijd het geval is geweest.'

Minder prettig

In Gelderland-Zuid hebben ze een minder prettige ontmoeting met een van de gemeenten achter de rug toen deze voor de achtste keer in tien jaar wilde bezuinigen op het bibliotheekwerk. Op dat moment was directeur Bert Hogemans heel blij dat hij en de RvT op één lijn zaten. 'Ik had zelf geen ervaring met gemeentepolitiek toen ik hier begon als directeur. In mijn RvT zitten een voormalig wethouder en een voormalig gemeenteraadslid. Die zijn natuurlijk gepokt en gemazeld in het politieke gebeuren.' In goed overleg besloten Hogemans en zijn RvT de poot stijf te houden: als de voorgenomen bezuinigingen zouden doorgaan, zou de uitvoering van de Bibliotheekwet in Heumen in gevaar komen. 'Wij kondigden aan dat we dan zouden opstappen.' Wat hem daarbij hielp, zegt Hogemans, was dat de RvT de kaders op papier had gezet waarbinnen hij moest opereren. Daarin werd onder andere gesproken van een minimaal subsidieniveau. 'In mijn zienswijze richting de politiek heb ik dat RvT-kader aangehaald. Het was een welkome ruggensteun bij deze streep in het zand.'

Blij mee

Het voorbeeld dat Bert Hogemans noemt, kan illustratief genoemd worden voor hoe de drie directeuren-bestuurders kijken naar hun RvT: ze zijn er vooral gelukkig mee. Gillian de Koning vertelt bijvoorbeeld dat ze heel blij is met de twee commissies die binnen de RvT gevormd zijn: de remuneratiecommissie en de auditcommissie. 'Die laatste benader ik als ik advies wil over de meerjarenbegroting of de BGS-methodiek. Voordat ik een definitief besluit neem, vraag ik eerst hoe zij er tegenaan kijken. Ik vind het heel prettig dat ik even goed kan klankborden over financiën en financiële risico's.'

Daphne Janson is niet minder enthousiast: 'Mijn RvT heeft kwaliteit', zegt ze onomwonden. 'Ik zie het bijvoorbeeld als ze nieuwe leden moeten zoeken. Dan kijken ze heel zorgvuldig of er domeinen nog niet gedekt zijn. De achtergrond van kandidaten wordt gecheckt. Ze kijken of een kandidaat past in het doel van de RvT, en ze kijken ook met een schuin oog naar de toekomst. Laatst constateerden ze dat de kennis van digitale ontwikkelingen onvoldoende geborgd was binnen de RvT. Toen hebben ze een jonger iemand gezocht die thuis is in de digitale wereld. Dat is gelukt, want nu is er iemand van begin dertig gekozen die als trainee/stagiaire begint en later eventueel kan instromen als volwaardig lid van de RvT.'

Bert Hogemans is 'ontzettend blij' dat de RvT bestaat uit vijf specialisten met allemaal hun eigen aandachtsgebied. De een is jurist, de ander heeft verstand van P&O. De RvT heeft politieke en financiële expertise aan boord en heeft vorig jaar een lid toegevoegd met een enorm netwerk in het onderwijs. 'Bovendien zijn ze heel scherp', zegt Hogemans. Dat brengt ook wel een worsteling met zich mee, voegt hij eraan toe: 'Ze zijn enorm gedreven, doen het "om niet" en moeten af en toe op hun handen gaan zitten.' Lachend: 'Dan zeg ik bijvoorbeeld: "Als ik je nodig heb, bel ik je." Ik kan me voorstellen dat het soms frustrerend voor ze is dat ze niet méér kunnen doen dan bij hun rol als toezichthouder hoort. Maar ik waardeer hun inzet enorm.'

Eenzaam aan de top?

Een bekend spreekwoord zegt dat het eenzaam is aan de top. Herkennen de drie bibliotheekdirecteuren dat? Is het moeilijk om altijd maar weer in je eentje besluiten te moeten nemen? Natuurlijk, je kunt sparren met een RvT, maar tegelijkertijd houden ze ook toezicht op je en dus moet er altijd enige distantie zijn. En het eind van het liedje is altijd dat jij de knoop moet doorhakken. Maakt dat wel eens eenzaam?

Gillian de Koning maakte de overgang van een RvB-model naar een RvT-model mee. 'Logischerwijs houden ze nu meer toezicht dan toen ze nog mee bestuurden, dus dat is zeker veranderd. Ik neem nu in mijn eentje de besluiten, zij het op basis van zorgvuldige afweging en discussies in MT, organisatie en/of RvT. In die zin sta ik er inderdaad alleen voor. Maar nee, eenzaam voel ik me niet. Ik voel me juist gesteund door de RvT. Ze staan achter me en naast me.'

Bert Hogemans: 'Toen ik hier begon, werd ik gewaarschuwd door mijn omgeving: "Houd er rekening mee, Bert, *it's lonely at the top*." Maar inmiddels weet ik dat dat kan meevallen, als je het maar goed organiseert. Mits je open communiceert, eerst richting je medewerkers, maar vervolgens ook richting je RvT. Zorg voor korte lijnen. En mocht je dan toch nog steun zoeken, dan kun je altijd nog contact opnemen met een directeur van een andere bibliotheek.'

Daphne Janson bekijkt deze vraag nuchter: 'Eenzaamheid ken ik niet. Nee, op dat woord sla ik niet aan. Wel ben ik verantwoordelijk en hak ik knopen door. Als je je eenzaam voelt, moet je je afvragen hoe dat komt, want dat is mijns inziens niet goed. En dat knopen doorhakken, tja, dat moet nu eenmaal gebeuren. Je weegt zorgvuldig af wat de voors en tegens zijn. Dat is mijn rol. Anders moet je iets anders gaan doen.'

Voormalig docent aan de Bibliotheek en Documentatie Academie in Tilburg

Lieneke Aangenendt (1932-2021)

TEKST: JAN VAN BERGEN EN HENEGOUWEN, SPECIALIST
INFORMATIEDIENSTVERLENING BIJ DE BIBLIOTHEEK SCHIEDAM

Op 19 januari 2021 overleed Lieneke Aangenendt. In de rouw-advertentietekst op de rechterpagina wordt zij gekarakteriseerd. Iedereen die Lieneke heeft gekend, zal haar hierin moeiteloos herkennen. De uitvaart was te volgen via een livestream. Het was een mooie bijeenkomst. Uit de door familieleden en vrienden opgehaalde herinneringen kwam Lieneke naar voren zoals ik haar ook als docent en bibliothecaris meende te kennen. Mooie en warme herinneringen waren het. Hoe zij neefjes en nichtjes op sleeptouw nam en de natuur inging. Hoe zij hun haar favoriete boeken onder de aandacht bracht en met hen naar het theater ging. Een van de spreeksters liet bijna ongemerkt het woord lor vallen. Bij het horen daarvan stond Lieneke me meteen ten voeten uit voor de geest. Wie het woord lor bij de uitvaart van Lieneke laat vallen, weet dat iedereen zijn oren spitst. Lor als wachtwoord. Het opent de wereld van verbeelding. Het begin van een hink-stap-sprong vanaf 'De gebroeders Leeuwenhart' naar 'De brief voor de koning' over 'In de ban van ring', naar het land achter de bergen, langs kliffen en over doorwaadbare plaatsen en verder, steeds verder tot in de oneindigheid ...

Vooruitstrevende aanpak

Lieneke volgde de klassieke CV-opleiding tot bibliothecaris en later de directeursopleiding. Voordat zij in 1971 docent werd aan de Bibliotheek- en Documentatie Academie in Tilburg was zij directeur in Etten Leur. Zij stond bekend om haar vooruitstrevende aanpak. Zij legde contacten met het onderwijs en met bedrijven in de regio. De eerste jaren was Lieneke docent en coördinator van de BOB (éénjarige vervolgoopleiding tot bibliothecaris openbare bibliotheek). In 1979 richtte zij in Tilburg de POBOB (parttime opleiding etc.) op en werd zij docent aan/coördinator van deze opleiding. Lienekes hart ging uit naar de jeugdliteratuur. Zij maakte een flink aantal jaren deel uit van het bestuur van IBBY. In 1990 ging zij met vervroegd pensioen. Naast haar baan op de academie vervulde zij een groot aantal bestuursfuncties bij aan de bibliotheek verwante organisaties en stichtingen, met name op welzijnsgebied.

Pensionering

Na haar pensioen betrok Lieneke een dijkhuisje in Oudemolen in de voormalige gemeente Fijnaart en Heijningen. Zij was tot 2002 bestuurslid van de 'Vrije Lijst', die bij de gemeentelijke herindeling opging in de mede door haar opgerichte politieke partij 'Onafhankelijk

Moerdijk' waarvoor ze ook van 2002 tot 2006 raadslid was. Tevens is ze van 2008 tot 2018 voorzitter van die partij geweest. Twee jaar geleden zegde zij om gezondheidsredenen haar voorzitterschap op. Eef Sterk, secretaris (a.i.) van Onafhankelijk Moerdijk voegt daaraan toe: 'Lieneke ging door tot het eigenlijk niet meer kon gezien haar lichamelijke conditie. Geestelijk had ze overigens niets ingeleverd. Integendeel: scherp en kritisch tot op het laatste moment.'

Computer

Het is je nu nauwelijks meer voor te stellen, maar toen ik in het Orwelljaar 1984 in Tilburg aan mijn opleiding tot bibliothecaris begon, was de computer nauwelijks meer dan een handig apparaat dat ons vervelende administratieve klusjes uit handen nam. We snuffelden aan de wereld die in het verschiet lag. Zo zochten we schoorvoetend in de NASA-bestanden. Onze eerste schuchtere kennismaking met wat we later als het World Wide Web zouden leren kennen. Verder bevatte het curriculum één zuinige module computerkunde, die toen heel modern en op de toekomst gericht leek, maar waaraan ik daarna nooit meer iets heb gehad. Dat onze beroepsopleiding niet bij voorbaat waardeloos en achterhaald was, is voor een belangrijk deel te danken aan Lieneke Aangenendt. Lieneke maakte een bibliothecaris van je. Niet door te vertellen hoe het moest – heel soms ook wel – maar door de weg te wijzen, mee op reis te gaan. Zij was voor studenten de bibliothecaris die ik nu voor mijn klanten wil zijn. Mensen aanzetten hun eigen keuzes te maken door het simpelweg voor

'Eén zal hen verbinden'

J.R.R. Tolkien

**Betrokken, belezen, bereisd
Markant, eigzinnig, bevolgen
Recht door zee met een groot hart
en een scherpe blik
Een onmetelijke passie voor
natuur en kinderliteratuur**

te leven. Niets opdringen, maar zelf doen. Pas zei ik nog – een beetje Cruijffiaans – tegen een collega: 'Ik kan helemaal niet zo goed zoeken, ik kan vooral goed vinden.' Als dat al waar is, dan heb ik dat aan Lieneke te danken. Aan alles wat zij in mij wakker heeft gemaakt, heb ik tot op de dag van vandaag iets. Zij is voor mij zo'n docent die af en toe achter de boekenkast tevoorschijn komt en een gewetensvraag stelt, en eerlijk is eerlijk, ook in vakinhoudelijke discussies met collega's speelt zij nog altijd op de achtergrond een rol.

Bibliotheekwereld

Eigenlijk is het merkwaardig dat er tijdens de uitvaart met geen woord werd gerept over Lienekes werkzame leven in de bibliotheekwereld. Door de coronaperikelen waren wellicht alleen de naaste verwanten uitgenodigd, maar dat doet niets af aan het feit dat Lieneke uit de verhalen van vrijwel alle sprekers naar voren kwam als een enthousiasmerend persoon die ze mijns inziens ook voor haar studenten was. Bibliothecaris met hart en ziel en uit overtuiging, en er ging geen dag voorbij dat dat niet zo was.

Kunstmatige intelligentie & de ultieme bibliotheekcollectie

Bij NBD Biblion zijn ze hier al een tijdje mee bezig. Waar staan ze nu? En, wat zijn de resultaten? Mylène Schuit is Product Owner collectie en werkt samen met haar collega's van Selectieservice aan het project Datagedreven collectioneren.

Jullie gebruiken Kunstmatige intelligentie, waar moet ik dan aan denken?

Kort gezegd werken we aan een 'slimme machine' die, op basis van veel verschillende data, een collectieadvies maakt op maat. Je kunt daarbij denken aan metadata van nieuwe titels, data over de collectie, uitleencijfers, reserveringen etc. De machine leert telkens bij, omdat continu nieuwe data wordt toegevoegd. Bijvoorbeeld de uitleengegevens van een vestiging, maar ook de feedback van mijn collega's worden verwerkt. Als mijn collega's van Selectieservice zelf een aanpassing maken in het besteladvies van de machine, dan zal de machine de volgende keer dat advies blijven volgen.

Hoe ver zijn jullie nu?

We zijn nu aan het schaduwdraaien met acht bibliotheken. Dit zijn bibliotheken die hun collectieadvies aan ons hebben uitbesteed. Deze bibliotheken hebben toestemming gegeven om o.a. hun gegevens uit het Datawarehouse van de KB te gebruiken. Daarnaast hebben we van hen een collectieprofiel. Op basis van al die data maakt onze machine een selectie van titels die geschikt is voor hun vestiging(en). Mijn collega's van Selectieservice vergelijken dit voorstel met hun eigen advies. Vorig jaar haalden we een matchingscore van circa 70%. Dit is nu al opgelopen naar 80%.

What's next?

Nu gebruiken we nog historische gegevens van de branche. Binnenkort voegen we daar gegevens uit Google Analytics aan toe – denk aan Twitter, Snapchat, Blendle – waar wordt over gepraat, waar wordt op internet naar gezocht in een bepaalde regio? Dankzij artificial intelligence kennen we dan de trends lang voordat de analyse van uitleengegevens die ons zou tonen.

Wanneer kunnen bibliotheken er gebruik van gaan maken?

We willen eind dit jaar onze 'eigen' selectieserviceklanten een besteladvies leveren vanuit onze AI machine. Daarna willen we ook andere organisaties via onze Webshop de mogelijkheid geven

om boeken te bestellen o.b.v. een Datagedreven besteladvies. Zij moeten dan nog wel zelf hun beleid en budget in het oog houden.

Waar doen jullie het allemaal voor?

Het werk van collectioneurs komt meer en meer onder druk te staan. Door kunstmatige intelligentie in te zetten, zal de collectioneur meer tijd beschikbaar hebben voor themacollecties of andere projecten.

Een machine is sneller en accurater dan mensen. Het besteladvies dat onze AI machine maakt is een besteladvies-op-maat, die aansluit op het beleid van de organisatie en de wensen van haar publiek.

Gratis webinar op 18 mei 2021

Voor iedereen die meer wil weten over Datagedreven collectioneren organiseert NBD Biblion binnenkort een webinar. Je kunt je aanmelden via: nbdbiblion.nl/dc

Foto: Shutterstock

Bibliotheek Gelderland Zuid en Radboudumc ontwikkelen minor voor geneeskundestudenten

Empathie volgens het boekje

Als onderdeel van de minor 'kwetsbare groepen' nemen dertig studenten geneeskunde van het Radboudumc deel aan het vak 'literatuur en empathie' dat in samenwerking met Bibliotheek Gelderland Zuid werd ontwikkeld. Een uniek project dat draait om het lezen van literatuur waardoor studenten geneeskunde meer inlevingsvermogen moeten krijgen in kwetsbare groepen.

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Thinking outside the box

Als arts moest je vroeger emotioneel afstand houden van je patiënten. Te veel persoonlijke betrokkenheid werd bijna beschouwd als teken van onprofessionaliteit. Ouderwets standpunt vanuit het huidige perspectief, vindt Remco Haringhuizen, docent eerstelijns geneeskunde bij het Radboudumc.

'Als arts moet je je tegenwoordig juist kunnen inleven in je patiënt. Dit is onmisbaar bij het leveren van goede, persoonlijk gerichte zorg.' Empathie is de vaardigheid om je in te leven in de situatie en gevoelens van anderen. Bestaat er zoiets als talent voor empathie? 'Zijn er valide vragen om empathie te meten?', reageert Remco Haringhuizen met een wedervraag. 'Vorig jaar sprak ik met filosoof Mario Veer over een gedachte-experiment van Ludwig Wittgenstein over de wereld waarin we allemaal een doosje hebben met daarin een kever. Iedereen weet hoe zijn of haar eigen kever eruit ziet, maar niemand kan in het doosje van een ander kijken. Wittgenstein doelt hiermee op pijn, en zo is het denk ik ook met empathie. Hooguit kun je als buitenstaander observeren of iemand gedrag vertoont dat wij als empathisch bestempelen.' Om de link te leggen met de medische setting, geeft Remco het voorbeeld van een patiënt in de spreekkamer die een angstig gezicht trekt voor een uitslag of een voorgestelde behandeling. 'Ga je daar als arts op in of niet? En daaraan vooraf: merk je het op als arts of niet?' Om de kans te vergroten op een positief antwoord op beide vragen, zocht

Foto: Annelies Verhelst

Marjolein Hordijk, programmamaker van de bibliotheek Gelderland Zuid.

Foto: Radboudumc

Remco Haringhuizen, docent eerstelijns geneeskunde bij Radboudumc.

Remco zijn heil in de literatuur. Noem het 'thinking outside the box'. Gezeten op een tentstoeltje tijdens de vakantie met een 'goed boek' in handen ontstond het spreekwoordelijke eureka-gevoel. 'Ik had net *Wij zijn licht* van Gerda Blees gelezen en dacht: verhalen zoals dit zouden mijn studenten kunnen stimuleren zich beter in te leven in andere personages, als basis voor meer empathisch vermogen.'

Hij formuleert het voorzichtig, want 'hoe een briljant idee ook, de kans is groot dat dit ook al door anderen is bedacht'.

Boekenwijsheid

'In de Verenigde Staten en Groot-Brittannië werd vaker de link gelegd tussen het lezen van literatuur en de groei van empathisch vermogen. Ook dichterbij huis, bij mijn vrouw en bij collega's die niet bang zijn hun eerlijke visie te geven, polste ik de reacties.' Ondanks de positieve feedback realiseerde Remco zich dat hij niet alle boeken die op hem indruk hadden gemaakt, moest voorschrijven aan anderen. 'Er zijn deskundigen die daar veel beter in thuis zijn, zoals bij de bibliotheek.' Via een e-mail naar Bert Hogemans, directeur van Bibliotheek Gelderland Zuid, kwam Remco in contact met Marjolein Hordijk, programmamaker van de bibliotheek. Haar eerste gedachte? 'Daar ga ik mijn tanden inzetten. Een echte uitdaging!'

Marjolein maakt regelmatig programma's voor jongeren in het voortgezet of middelbaar beroepsonderwijs op het terrein van lezen en schrijven. 'Creative writing is een middel om je gedachten en ideeën onder woorden te brengen, en zo krijg je meer inzicht in je persoonlijke visie over onder andere maatschappelijke onderwerpen. Lezen heeft ook vaak zo'n verhelderend of verdiepend effect.'

De sprong naar derdejaars studenten geneeskunde kostte Marjolein geen moeite. 'Ik heb veel vrienden die arts zijn, dus de medische wereld is me niet onbekend of beangstigend.' Net vóór de herhaalde lockdown voor bibliotheken was er een liveontmoeting tussen Marjolein en Remco. Gaandeweg hun gesprek groeiden de ideeën, namelijk om er een officieel collegetraject van te maken. Remco: 'Nu nog als pilot, maar zeker met de intentie tot vervolg in de toekomst.'

Dikke pillen

Voor het samenstellen van een boekenlijst waaruit de studenten konden kiezen, selecteerde Marjolein onderwerpen en thema's die het inlevingsvermogen prikkelen. 'Ik begreep precies wat de bedoeling was, en had het lijstje boeken vrijwel meteen paraat in mijn hoofd. Geen saaie dikke pillen, maar toegankelijke boeken van vooral jonge schrijvers. Het zijn ook boeken die ik zelf heb gelezen, want anders kon ik ze niet goed presenteren op de geplande bijeenkomst met de studenten die hieruit een selectie moesten maken. De boeken hebben betrekking op thema's als verwaarlozing, depressie, autisme, verslaving en seksueel misbruik. Dergelijke literatuur biedt de lezer een kijkje in het hoofd en mogelijk ook het hart van een ander.'

Het boek waardoor Remco Haringhuizen het idee kreeg om literatuur in te zetten (*Wij zijn licht*, over een Utrechtse woongroep waarin de vier leden willen leven van liefde, lucht en licht, met als gevolg dat een van hen overlijdt aan ondervoeding), staat uiteraard ook op de lijst.

Remco kent het omgaan met mensen die 'anders' zijn van nabij. Naast zijn werk als arts-docent bij het Radboudumc is hij een dag per week actief als somatisch arts in een TBS-kliniek, waar honderd

mensen leven in langdurige zorg met enerzijds nadruk op kwaliteit van leven en anderzijds ter bescherming van de maatschappij. 'Zolang ik me kan herinneren, heb ik interesse in mensen die "afwijkende" dingen doen of denken. Iemand kan één verkeerde beslissing nemen die impact heeft op de rest van zijn leven. Denk bijvoorbeeld aan iemand met autisme die door een overmaat aan prikkels in een ongeremde vlaag van woede iemand een duw geeft waardoor deze van de trap valt en sterft. Boeken zijn soms bijna net zo levensecht. Zo lees ik graag Arnon Grunberg. Sinds zijn eerste boek, Blauwe maandagen, ben ik fan. Ook het verhaal over Tirza vond ik fascinerend. Over een vader die zich inbeeldt dat zijn dochter vermist is, en uiteindelijk blijkt dat hij haar heeft vermoord. Psychologische ontsporingen kom je soms ook tegen in de spreekkamer. Zoals een patiënt die bang is door mij vergiftigd te worden. Ik kan wel beweren dat medicijnen juist gezondheidsbevorderend zijn, maar dat verandert waarschijnlijk niets aan zijn gedachten. Als je in staat bent je enigszins in te leven in de redenatie van zo iemand, heb je in ieder geval meer begrip.'

Wie o wie?

Het eerste college van deze pilot 'literatuur en empathie' (begin februari tijdens een ZOOM-meeting) begon met een boekenpresentatie door Marjolein. Daarna werd het enthousiasme van de dertig studenten geïnventariseerd. 'Tijdens de online meeting heb ik aandachtig op de reacties gelet. Een opgetrokken wenkbrauw, een glimlach, rechtop zitten en aandachtig luisteren. Ik ben gewend om het publiek te "lezen" en ik hoop dat deze leeservaring het aantal studenten dat regelmatig in de bibliotheek komt, vergroot.'

In groepjes van drie, vier of – voor twee boeken zelfs – vijf gegadigden lezen de studenten het gekozen boek. Na afloop bespreken ze dit gezamenlijk aan de hand van gesprekskaarten met vragen als 'wat heeft het boek met je gedaan?' en 'wat denk je van de hoofdpersoon?'

Als afsluiting is er een tweede plenair college waarin alle deelnemers in de vorm van een korte, krachtige 'elevator pitch' hun persoonlijke impressies delen. 'Was er iemand aan wie je moest denken bij het lezen van dit boek? En: zou je dit boek aan iemand willen adviseren?' noemt Remco nog twee leidende vragen om het boek gevoelsmatig dichterbij te brengen. 'Hoe herkenbaarder de associatie, hoe groter de kans dat je deze in je toekomstige baan als arts kunt toepassen voor je patiënten.'

Zoals gebruikelijk in wetenschappelijke trajecten wordt de pilot afgesloten met een evaluatie en resultatenonderzoek. Remco: 'Het is de bedoeling dit onderdeel te embedden in het curriculum kwetsbare groepen.' Marjolein: 'De meeste auteurs zijn enthousiast en vinden het een eer dat ze met hun verhalen een steentje kunnen bijdragen.'

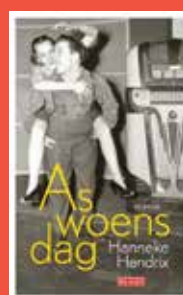
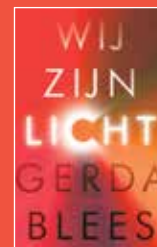
Voorlopige conclusie

Marjolein Hordijk stelt dat de onderzoeken waarin wordt aangetoond dat het lezen van boeken empathisch vermogen vergroot, vooral gedaan zijn vanuit de geesteswetenschappen en niet vanuit de medische wetenschap. 'Zelf verwacht ik niet dat iemand door het lezen van één enkel boek empathisch wordt, maar het

kan wel degelijk een startpunt zijn.' Remco Haringhuizen is het daarmee eens. 'Ook al is het wetenschappelijk bewijs binnen het medisch onderwijs nog niet zo sterk en is empathie moeilijk te kwantificeren, literatuur heeft mijns inziens de medische professie veel te bieden.'

Deze boeken staan op de leeslijst

Wij zijn licht – Gerda Blee
 Miss Dakloos – Lydia Rood
 Concept M – Aafke Romeijn
 Pauw! – Erik Jan Harmens
 Moeders van anderen – Mirthe van Doornik
 Lieve Celine – Hanna Bervoets
 Zomervacht – Jaap Robben
 Gloeï – Edward van de Vendel
 Aswoensdag – Hanneke Hendrix
 Wij zeggen hier niet halfbroer – Henk van Straten
 Darius de Grote is niet oké – Adib Khorram

Historische boekencollectie als pronk- en praatstuk

Storytelling in de Tweede Kamer

Een historische boekencollectie die uitnodigt tot het vertellen van het verhaal van de organisatie. Die twee eeuwen parlementaire geschiedenis tastbaar maakt voor bezoekers. Het is de uitkomst van een meerjarig project, waarmee de oudste en bijzonderste boeken van de Tweede Kamer zijn samengebracht in een stemmige negentiende-eeuwse bibliotheek. Een kijkje achter de schappen.

TEKST EN FOTO'S: ALEX ALSEMGEEST, BOEKHISTORICUS EN ERFGOEDSPECIALIST

In het voorjaar van 2018 stond de bibliotheek van de Tweede Kamer vol in de belangstelling van de landelijke media. Achter een vierdelige set van Karl Marx' *Das Kapital* was een eerste druk van Adam Smith's *The Wealth of Nations* uit 1776 gevonden. Een peperduur boek, een sterk verhaal, en dat in het hart van politiek Den Haag – veel meer is er niet nodig om het nieuws te halen. Wat in de reportages nauwelijks ter sprake kwam, was dat de vondst geen toevallige ontdekking op een maandagochtend was, maar het resultaat van een systematisch opgezet project om de historische boekencollectie van de Tweede Kamer te inventariseren, te conserveren en te beschrijven. Het uiteindelijke doel was om een erfgoedcollectie samen te stellen die voor alle bezoekers van de Tweede Kamer zichtbaar zou zijn en die voor tentoonstellingen en educatie zou kunnen worden ingezet. Tweeënhalf jaar later is de projectfase afgerond en staat de collectie te pronken in de Handelingenkamer.

Parlementaire informatievoorziening

In de Tweede Kamer wordt de informatievoorziening aan Kamerleden, fracties, commissies en ambtelijke diensten verzorgd door de Dienst Informatie en Archief (DIA). Hiervoor kunnen zij

terugvallen op een breed scala aan zoekmiddelen, databases, papieren en digitale bronnen op het gebied van staatsrecht en politiek. Daarnaast is er een historische collectie, met wortels in de vroege negentiende eeuw. De DIA is verantwoordelijk voor het beheer van deze collectie, maar gevoelsmatig staat het werk in een erfgoedbibliotheek enigszins af van het ondersteunen van de dagelijkse politieke praktijk. Alle boeken zijn op verzoek in te zien, maar het komt niet voor dat een Kamerlid het *Dagverhaal van de Nationale Vergadering* uit de late achttiende eeuw erbij pakt om zich voor te bereiden op een debat.

Snel groeiende collectie

De bibliotheek van de Tweede Kamer is kort na 1815 ontstaan als een werkbibliotheek op de griffie. In de beginjaren werd er niet actief gecollecteerd. De bibliotheek groeide geleidelijk dankzij binnengekomen geschenken, waarvan steeds keurig melding werd gemaakt in de verslagen van de Tweede Kamer. Nadat in 1854 in de persoon van J.J.F. Noordziek een bibliothecaris was aangesteld, maakte de bibliotheek een enorme groei door. Enerzijds kwamen er boeken en pamfletten binnen over actuele onderwerpen: kiesrecht, de schoolstrijd, de sociale kwestie, koloniale zaken en economische vraagstukken. Anderzijds ging de bibliothecaris actief op zoek naar boeken die in zijn ogen essentieel waren voor een parlementaire bibliotheek.

Met hulp van Haagse boekhandelaren als Martinus Nijhoff haalde Noordziek tal van oude drukken op het gebied van staatsrecht, politiek, economie, filosofie en vaderlandse geschiedenis binnen. Eén van deze boeken was de eerste druk van *The Wealth of Nations*, die in 1878 voor drie gulden vijfenzeventig op een veiling werd gekocht. Daarnaast completeerde hij met tussenkomst van de rijksarchivaris oude reeksen met verslagen van de Staten-Generaal, de Staten van Holland en andere wetgevende lichamen, en werden ook de woordelijke verslagen van verschillende buitenlandse parlementen aangeschaft.

Boekenzolders en krantenkelders

In de kleine anderhalve eeuw die volgde, ontwikkelde de bibliotheek zich tot een levendige en onmisbare dienst binnen de Kamerorganisatie. De collectie groeide tot ruim honderduizend titels, en hoewel de bibliotheek zelf gevestigd was op de tweede verdieping van het voormalige stadhouderspaleis, werden steeds meer historische onderdelen van de collectie noodgedwongen naar 'boekenzolders' en 'krantenkelders' verplaatst. De oplossing voor het ruimtegebrek diende zich aan toen het oude Departement van Justitie in de jaren zeventig leeg kwam te staan, inclusief de prachtige negentiende-eeuwse bibliotheekruimte. Na de verbouwing van het Tweede Kamercomplex in de jaren tachtig werden in 1992 hier de Handelin-

Alle oude en bijzondere boeken staan samen in een lange kast en vormen de zogenaamde 'Pronkcollectie'.

gen – het woordelijke verslag van alles wat er ooit in de Kamer is gezegd – ondergebracht. Om die reden kreeg de ruimte al snel de naam 'Handelingskamer'.

Digitaliseringslag

Plannen om van de negentiende-eeuwse ruimte een operationele bibliotheek te maken, waar Kamerleden langs de planken konden struinen en oude Handelingen geraadpleegd konden worden, werden ingehaald door de tijd. Sinds 1995 verschijnen alle Handelingen digitaal en vanaf 2003 zijn in het project *Staten-Generaal Digitaal* alle oude delen gedigitaliseerd. Andere delen van de historische collectie stonden buiten het zicht van het publiek op de boekenzolder en werden in de praktijk zo goed als nooit opgevraagd. De Handelingskamer werd sindsdien als ruimte bewonderd door geprivilegieerde bezoekers die er een kijkje mochten nemen, maar had als bibliotheek slechts een soort luxe depotfunctie.

Project Historische Boekencollectie

Na een aanloopperiode werd eind 2017 besloten om de historische boekencollectie een meer prominente plaats in de organi-

satie te geven. Het doel was om in de Handelingskamer een 'Pronkcollectie' samen te stellen, bestaande uit de mooiste en bijzonderste boeken, aan de hand waarvan het verhaal van twee eeuwen parlementaire geschiedenis verteld zou kunnen worden. Direct was duidelijk dat dit een project met veel facetten zou worden. Per slot van rekening moesten die bijzondere boeken niet alleen gevonden en beschreven worden; na anderhalve eeuw op een warme zolder moest er ook behoorlijk wat restauratiewerk plaatsvinden. Vervolgens kwam de vraag op onder welke omstandigheden deze boeken in een historische ruimte als de Handelingskamer bewaard konden worden. In een negentiende-eeuwse bibliotheek is het notoir moeilijk om het klimaat te regelen, en met de vele duizenden mensen die er jaarlijks op bezoek komen, waren ook veiligheid en toezicht een kwestie die aandacht vroeg.

Conservering met historische wortels

In het begin van het project zijn de boeken uit de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw op zicht geselecteerd en bibliografisch ontsloten in de *Short-Title Catalogue, Netherlands* (STCN), de nationale bibliografie voor boeken tot 1801. Deze

boeken vormen de kern van de historische collectie, aangevuld met belangrijke staatsrechtelijke werken uit de negentiende eeuw. De oude drukken en de Handelingen zijn vervolgens in een aantal fases met zorg gerestaureerd. Ondertussen zijn ruim vierduizend pamfletten en brochures uit de collectie gehaald en in zuurvrije mapjes bijeengebracht. Dit is een conserveringsmaatregel met historische wortels, want ook in de negentiende eeuw waren de brochures een zelfstandig onderdeel binnen de bibliotheek. Er was zelfs een 'brochuretafel' waar de politici deze tijdsgeschriften konden inzien.

Op vergelijkbare wijze zijn andere collectieonderdelen bij elkaar gebracht, bibliografisch ontsloten en op een vaste plaats in de Handelingenkamer gezet. Zo is een legaat van het negentiende-eeuwse Kamerlid A.J.W. Farncombe Sanders op een korte wand geplaatst, staan de politieke prenten in een kast bij elkaar, hebben de staatsbladen van de voormalige overzeese gebiedsdelen een vaste plek gekregen, en staan alle oude en bijzondere boeken samen op een lange zijde onder de naam 'Pronkcollectie'. De onderste anderhalve ring van de bibliotheek is gereserveerd voor de Handelingen, waarbij volgens goed gebruik een plankje is leeggelaten als symbool voor de oorlogsjaren waarin het parlement niet bij elkaar kwam.

Erfgoed en educatie

Er komen jaarlijks duizenden bezoekers in de Tweede Kamer, waaronder veel schoolkinderen. Naast al het les- en voorlichtingsmateriaal dat al bestaat, biedt de historische boekencollectie een kans om het verleden tastbaar te maken. Dezelfde boeken die Thorbecke en zijn tijdgenoten in handen hebben gehad, staan ook nu nog op de plank. In plaats van een abstract verhaal over een negentiende-eeuwse bibliotheekruimte kan nu heel specifiek naar bepaalde collectieonderdelen worden gewezen, met daarbij een verhaal wat de Handelingen, pamfletten of politieke prenten ons vertellen over twee eeuwen parlementaire geschiedenis.

De rest van de bibliotheek kan op vergelijkbare wijze verhalend worden ingezet. Wat is het *Staatsblad* en waarom verschijnt dat sinds 2009 niet meer op papier? Wat las een Kamerlid als Farncombe Sanders in de negentiende eeuw en wat zegt dat over zijn werk op het gebied van algemeen kiesrecht? Ook zijn er verschillende kruisverbanden te leggen, bijvoorbeeld door erop te wijzen dat het Dagverhaal van de Nationale Vergadering dat nu in de Pronkcollectie staat een historische voorloper is van de Handelingen op de begane grond. Voor de staatsbladen van voormalige overzeese gebiedsdelen geldt dat ze een mooie introductie vormen op de honderden belangrijke boeken over Suriname, de Nederlandse Antillen en Indonesië in de collectie, en een discussie over het koloniaal verleden.

Politieke geschiedenis voelen

Alle historische collecties die eeuwenlang verspreid over het Binnenhof hebben gelegen, zijn nu dus samengebracht op één plek in een stemmige negentiende-eeuwse bibliotheek. Een plek waar je het gewicht van twee eeuwen politieke geschiedenis kunt voelen. Het inrichten van een historische collectie in

In het voorjaar van 2018 stond de bibliotheek van de Tweede Kamer vol in de belangstelling van de landelijke media. Achter een vierdelige set van Karl Marx' *Das Kapital* was een eerste druk van Adam Smith's *The Wealth of Nations* uit 1776 gevonden.

een halfopen opstelling, zichtbaar voor iedereen, gaat in tegen de trend om collecties ergens in de polder in zuurstofarme gesloten magazijnen op te slaan. Op het gebied van conservering en toezicht zorgt dat voor uitdagingen, maar het wordt wel makkelijker om aan de hand van een boekencollectie het verhaal van een organisatie te vertellen. De vaste plek die alle collectieonderdelen nu hebben gekregen, betekent bovendien dat er – als dat in de komende jaren zou moeten – makkelijk kan worden verhuisd.

De uitdaging zal zijn om ook op een tijdelijke locatie het verhaal van de Kamer te blijven vertellen, desnoods met de hulp van een app of andere vorm van digitale representatie. Het huidige project heeft in ieder geval voldaan aan de doelstelling om een erfgoedcollectie samen te stellen die voor alle bezoekers van de Tweede Kamer zichtbaar is. Met hulp van bibliotheekcollega's die een kilometer aan boeken hebben versleept. En met dank aan de reuring die ontstond na de vondst van *The Wealth of Nations* – per slot van rekening gedijt ieder project bij een beetje aandacht.

Naschrift

Een uitgebreid wetenschappelijk artikel van Alex Alsemgeest over de bibliotheek van de Tweede Kamer verschijnt in de zomer van 2021 in het Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis.

De Vrouw. Haar bouw en haar inwendige organen door Aletta Jacobs

Een bijzonder boek van een bijzondere vrouw

In pop-upboeken begint van alles te verschuiven en bewegen als je ze openmaakt. *De Vrouw. Haar bouw en haar inwendige organen* van Aletta Jacobs is zo'n boek waarin je voorzichtig aan papieren lipjes kunt trekken om nieuwe figuren te zien. Tegenwoordig zijn pop-upboeken vaak kinderboeken, maar ze worden ook door kunstenaars gemaakt – voor kinderen én volwassenen. Er zijn pop-upmanuscripten overgeleverd uit de middeleeuwen en vanaf de vijftiende eeuw kennen we pop-upboeken in druk. Dat waren boeken voor volwassenen over de werking van machines, over het gebruik van geografische instrumenten en boeken waarin je kon zien hoe het menselijk lichaam in elkaar zat. Net als *De Vrouw* waren het leerboeken. *De Vrouw* is een openhartig en toegankelijk geschreven pop-upboek waarvan de eerste Nederlandse druk in 1898 verscheen.

TEKST: ELLEN VAN OERS, COLLECTIESPECIALIST KB
FOTO'S: KB, MET UITZONDERING FOTO ALETTA JACOBS

Foto: Wikipedia

Aletta Jacobs, 1854-1929.

De Vrouw is een bijzonder boek, maar de schrijfster is zo mogelijk nog uitzonderlijker. Aletta Jacobs werd in 1854 geboren in Sappemeer. Ze was het achtste kind in een Joods gezin dat elf kinderen telde. Haar vader was plattelandsdokter. Aletta toonde al jong haar onafhankelijke karakter. Ze was het enige meisje op de lokale hbs en daarna de eerste vrouw die geneeskunde ging studeren. In 1871 werden vrouwen niet toegelaten op de universiteit. Aletta schreef een brief aan minister Thorbecke en hij gaf haar hoogstpersoonlijk toestemming om geneeskunde te studeren. Ze was toen zeventien jaar.

Vanaf 1879 werkte Aletta als arts in Amsterdam. Ze woonde en werkte aan de deftige Herengracht. Eén dag per week hield ze een gratis spreekuur in de nabijgelegen Jordaan, destijds een van de armoedigste buurten van de stad. De werkloosheid was er groot. Vrouwen waren jaar in, jaar uit zwanger, er werden illegale abortussen gepleegd en ook de kindersterfte was hoog. Aletta introduceerde het pessarium, een voorbehoedmiddel dat vrouwen zelf konden toepassen.

In 1893 sloot zij zich aan bij de net opgerichte Vereeniging voor Vrouwenkiesrecht. Tien jaar later werd ze tot voorzitter gekozen. Ze werd een mondiale beroemdheid die over de hele wereld

congressen toesprak over de achterstelling van de vrouw. Het zou overigens nog tot 1922 duren voor de Nederlandse vrouwen eindelijk mochten stemmen.

Geen geheimzinnigdoenerij

Toen *De Vrouw* in 1898 verscheen waren er al voorlichtingsboeken over het vrouwenlichaam, maar de inhoud ervan was meestal niet wetenschappelijk onderbouwd. Ze waren in de eerste plaats gericht op mannen en bedoeld als voorbereiding op het huwelijk. Zo kon je in dergelijke boeken lezen dat 'de daad' bij wassende maan moest worden verricht om een zoon te verwekken. Een zwangere vrouw kon maar beter geen snoep eten, want dan werd het kind een zoetekauw.

In *De Vrouw* werd voor het eerst in begrijpelijke taal uitgelegd hoe het lichaam van de vrouw in elkaar zit. Van buiten naar binnen, van huid naar geraamte. Alles werd behandeld: de bloedsomloop, de functie van spieren en zenuwen, de organen en ook de voortplanting. De werking van de geslachtsorganen werd heel precies uitgelegd zonder geheimzinnigdoenerij. Ook daarom wordt het boek als baanbrekend beschouwd.

Door te kiezen voor een pop-upboek werd een en ander aan-

schouwelijk gemaakt. Het is, wat mij betreft, een prachtig boek. De afbeeldingen zijn anatomisch correct en het boek is heel zorgvuldig in elkaar gezet. Dat in elkaar zetten was handwerk.

Eén gulden vijftwintig

Het boek van Aletta Jacobs maakt deel uit van een serie pop-upboeken voor volwassenen over populairwetenschappelijke onderwerpen zoals de stoommachine, het luchtschip, de anatomie van het paard en de werking van de 'telephoon'. De serie verscheen oorspronkelijk in Duitsland bij uitgeverij Löwensohn te Fürth. Dat was een succesvolle specialist op het terrein van pop-upboeken die titels uitgaf in de landstaal, maar ook in de toenmalige wereldtaal Frans. De Nederlandse uitgave werd verzorgd door Kluwer. Het is echter geen vertaling, maar een grondige bewerking van het Duitse origineel.

De lithografische drukkerij 'De IJssel' – net als Kluwer gevestigd in Deventer – was verantwoordelijk voor het drukwerk. Rond 1900 was het drukken in kleur een specialistische techniek, waarbij voor het drukken grote stenen werden gebruikt. Die techniek was een eeuw eerder uitgevonden door de Duitser Senefelder. Op een poreuze steen wordt met vet krijt per kleur een afzonderlijke tekening gemaakt. De inkt blijft aan het vette krijt plakken, zodat een afdruk kan worden gemaakt. Voor elke kleur was een andere

steen nodig. In kleur gedrukte boeken waren dan ook duur. Het boek van Aletta kostte fl. 1,25 in een tijd dat een arbeider tien gulden kreeg voor een werkweek van 50 tot 60 uur. Toch was het boek een succes. Er zouden in totaal vijf drukken verschijnen, de laatste in 1921.

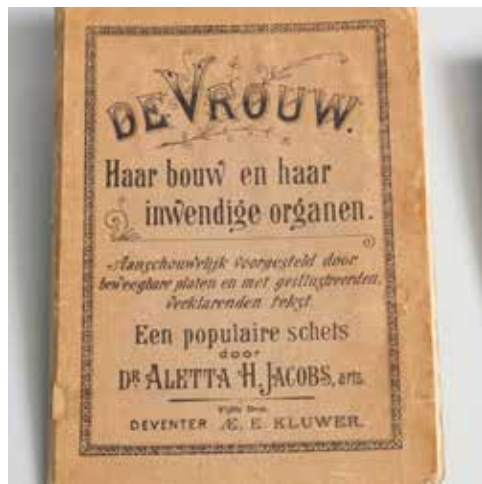
Exemplaar met opdracht

Het exemplaar van de KB dateert uit 1917. Dat is niet de eerste druk, maar het is wel een bijzonder exemplaar. Het bevat een opdracht aan Suzanna van Rees-Broese van Groenou. Suzanna en haar zussen speelden een niet onbelangrijke rol in de vrouwenbeweging. Aletta Jacobs was goed bevriend met de familie Broese van Groenou, bij wie ze vaak in Den Haag kwam logeren.

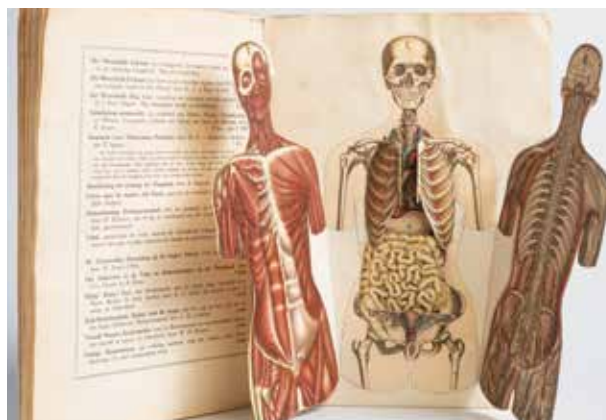
De Vrouw. Haar bouw en haar inwendige organen: het is een bijzonder boek van een bijzondere vrouw en een belangrijk onderdeel van ons erfgoed. Het wordt in de nationale bibliotheek dan ook zorgvuldig bewaard.

Naschrift

De Vrouw. Haar bouw en haar inwendige organen is ook opgenomen in *De Canon van Nederland in de Koninklijke Bibliotheek: vijftig boeken bij vijftig vensters* dat de KB, de nationale bibliotheek in 2018 uitbracht. Zie <https://tinyurl.com/48xmdvc9>

De vijfde druk van *De Vrouw*. De eerste druk verscheen in 1898 en is helaas niet in het bezit van de KB.

In *De Vrouw* werd voor het eerst in begrijpelijke taal uitgelegd hoe het lichaam van de vrouw in elkaar zit. Door te kiezen voor een pop-upboek werd een en ander aanschouwelijk gemaakt.

‘Voor betekenisvolle ontmoetingen is een inspirerende omgeving nodig’

Bibliotheekatlas toont nieuwe en vernieuwde bibliotheeklocaties

Bibliotheekatlas.nl, het nieuwe digitale platform van de KB, biedt een actueel overzicht van alle openbare bibliotheeklocaties in Nederland, gemiddelde afstanden, openingsuren, faciliteiten enzovoort. Daarnaast is er een rubriek met vernieuwde bibliotheeklocaties. In deze eerste aflevering van een drieluik een greep uit de ervaringen van directeuren en managers met nieuwbouw en met wat dit betekende voor de inhoudelijke vernieuwing.

TEKST EN FOTO: EIMER WIELDRAAIJER

Martin Berendse, directeur OBA: ‘Amsterdam heeft op dat gebied natuurlijk al heel veel te bieden, maar de OBA heeft absoluut een extra impuls gegeven aan het culturele klimaat in de stad en in het bijzonder aan het gebied waarin zij ligt. In alle onbescheidenheid kunnen we zeggen dat deze bibliotheek de loop naar het Oosterdokseiland heeft gecreëerd. Ook denk ik dat deze bibliotheek op andere plekken in het land discussies heeft vlotgetrokken. Her en der stelde men vragen als: moeten we wel investeren in een nieuwe bibliotheek? Of: zijn de nieuwe functies waarvan sprake is wel zo relevant als men beweert? Die vragen konden gepareerd worden met de positieve ervaringen in Amsterdam. In die zin hebben wij de geesten elders rijp gemaakt voor bibliotheekvernieuwing. Met onze ervaring in de hand konden bibliothecarissen zeggen: het vraagstuk is helemaal niet of je door de digitalisering steeds minder bibliotheken nodig hebt. Integendeel, waar het om draait is: hoe digitaal, hoe socialer. Juist in deze digitale tijd willen mensen op een bepaalde plek samen zijn. Met elkaar wil men genieten van cultuur en informatie. Uitgerekend in die gure bezuinigingstijd – want vergeet niet dat er, ten gevolge van de kredietcrisis die zich in 2008 ontvouwde, sectorbrede bezuinigingen in bibliotheekland plaatsvonden – konden we laten zien wat er in dit gebouw allemaal voor inspirerends gebeurt.’

Jacinta Krimp, directeur School 7 Den Helder: ‘Vanaf de start in 2016 heeft het concept van “huiskamer van de stad” gewerkt. Bezoekers wisten de bibliotheek snel te vinden en te waarderen. De bezoekersaantallen schoten omhoog en nieuwe leden schreven zich in om “erbij te horen”. Omdat de realisatie van School 7 het eerste tastbare resultaat was binnen de stadsvernieuwing, heeft het ook bijgedragen aan het verminderen van het collectieve minderwaardigheidscomplex dat veel bewoners hadden. Langzamerhand worden de inwoners van Den Helder weer trots op hun stad.’

Armand Kramer, vestigingscoördinator bij de Bibliotheek Den Haag: ‘De Schilderswijk staat bekend als een moeilijke en kleur-

rijke wijk. Vormen de mensen die onze vestiging bezoeken een afspiegeling van de bevolkingssamenstelling in dit deel van de stad? Absoluut. Alle nationaliteiten komen bij ons langs. Allerlei rangen en standen komen over de vloer. Hetzelfde geldt voor de personeelsbezetting. Wij werken met een heel klein team, van wie sommigen een niet-Nederlandse afkomst hebben, en daarnaast werken we met een heleboel stagiairs, die we van het ROC Mondriaan en de hogeschool Inholland betrekken. Voor een deel zijn dat jongeren uit deze wijk. Zij kennen deze omgeving dus op hun duimpje, en dat is niet alleen hartstikke leuk, maar ook heel stimulerend om te ervaren.’

Theo Schilthuisen, directeur Korenbeurs Schiedam: ‘We staan in de stad te boek als een betrouwbare organisatie die zegt wat ze doet, en doet wat ze zegt. We zijn voor de gemeente en andere instanties een belangrijke maatschappelijke partner. Maar minstens zo belangrijk: de inwoners van Schiedam zijn heel blij met de bibliotheek in de Korenbeurs. In het laatste gebruikersonderzoek kregen we een 8,1 als rapportcijfer. We hebben dit pand teruggegeven aan de stad. Vergeet niet dat dit gebouw, waar men nu naartoe gaat om te studeren, anderen te ontmoeten of een evenement bij te wonen, zo’n twintig jaar leegstond voordat de bibliotheek er werd ondergebracht. Daarnaast leveren we een bijdrage aan de economische groei van de historische binnenstad. Schiedam heeft enorm geïnvesteerd in het opknappen van de Lange Haven. Kademuuren, bruggen en sluizen werden op orde gebracht. Deze locatie is een fantastische plek, voor de inwoners van Schiedam en voor toeristen en passanten. De bibliotheek in de Korenbeurs draagt daar zeker een steentje aan bij als *the place to be*.’

Alian Spelde, als regiomanager verantwoordelijk voor de Bibliotheek Veendam: ‘Uit onderzoek bleek dat de gemiddelde verblijfsduur significant is gestegen. Effect is ook dat we de jongeren terug hebben in de bibliotheek, dat we ineens interessant zijn voor

Een inspirerende plek in De Korenbeurs (de Bibliotheek Schiedam): het schitterende atrium met binnentuin.

allerlei organisaties/clubs die zich spontaan melden (interculturele vrouwen, schaakclub, mantelzorgers alzheimerpatiënten et cetera). In tegenstelling tot de andere bibliotheken in de provincie steeg in eerste instantie het aantal ingeschreven leners, maar het is vooral de verblijfsfunctie die aan waarde heeft gewonnen. Bovendien is het aantal activiteiten en deelnemers aan activiteiten gigantisch gestegen. Dit geldt voor zowel kinderen als volwassenen. Ook is er meer chemie binnen het cultuurcentrum, bezoekers voor de verschillende activiteiten lopen in en uit, en de interne samenwerking is versterkt. Er worden ook makkelijker samen met museum, muziekschool en theater activiteiten geprogrammeerd.'

Gemma Wiegant, directeur De Tweede Verdieping/Bibliotheek Nieuwegein: 'De vernieuwing in 2011 richtte zich vooral op het creëren van draagvlak, zowel bij de gemeente als onder bewoners en gebruikers van de bibliotheek. Dat heeft zijn vruchten zeker afgeworpen. Wij zijn een gewaardeerde partner geworden in diverse domeinoverstijgende netwerken en kunnen ons daarvoor steeds meer focussen op het ontwikkelen van projecten en programma's. In dat verband is het hebben van een aantrekkelijke fysieke omgeving ontzettend belangrijk. Niet eens zozeer vanwege de ontmoetingsfunctie op zich – je kunt elkaar immers overal ontmoeten – maar meer vanwege het elkaar *betekenisvol* kunnen ontmoeten. Daar heb je een inspirerende omgeving voor nodig. Een omgeving die verwondert, die prikkelt, die uitnodigt,

die aangenaam en veilig is. Een plek waar je jezelf kunt zijn, waar je niet in een hokje wordt geduwd. Zo'n energie gevende omgeving op een centrale plek stimuleert bovendien het lenen van boeken. Want de collectie is nog steeds een belangrijk middel bij de realisatie van de brede maatschappelijke bibliotheek.'

Carin Reinders, directeur CODA Apeldoorn: 'Er is meer behoefte aan studieplekken dan tien jaar geleden, dus daar spelen we op in. Ook zijn we tot het inzicht gekomen dat we meer naar de mensen toe moeten gaan, hen moeten opzoeken, in plaats van te wachten totdat zij bij ons komen. We luisteren scherp naar wat men van ons verwacht. Wat vinden de inwoners van deze stad leuk? Wat appreciëren ze minder? Daar passen we de koers telkens op aan. Dat zie je terug in het toenemende belang van onze ontmoetingsfunctie, hoe lastig dat ook is in coronatijd, want veel activiteiten zijn stopgezet of ingeperkt. Als voorbeeld noem ik een bijeenkomst voor dertig kinderen tijdens de Kinderboekenweek, terwijl dat er voorheen zeshonderd waren in een zinderende zaal. Dan springen je de tranen in de ogen.'

Als de diverse reacties op de Bibliotheekatlas één ding duidelijk maken, is het wel dat een nieuw gebouw er niet alleen voor zorgt dat de bibliotheek stevig op de kaart wordt gezet in de lokale gemeenschap, maar ook een flinke impuls geeft aan de inhoudelijke vernieuwing.

Grote digitale kloof: ook in België

De kans voor Vlaamse bibliotheken om outreachend te gaan werken

Door de coronacrisis werd de digitale kloof in België in één klap duidelijk. Tien procent van de Belgen heeft thuis geen internet, bij mensen met een laag inkomen is dat dertig procent. Daarnaast heeft veertig procent van de Belgen moeite om het tempo van digitalisering bij te houden. Vanzelfsprekend hebben Vlaamse bibliotheken hierin een rol te vervullen.

TEKST: ELSELIEN DIJKSTRA • FOTO'S: CHRISTOPHE VANDER EECKEN / GEMAAKT IN BIBLIOTHEEK DE KROOK IN GENT

Hoe schrijnend de situatie in België is, werd duidelijk uit onder meer een open brief van de Taskforce e-inclusie in het tijdschrift *Knack* op 13 januari. Daarin schetst de taskforce een situatie die voor veel mensen tijdens de eerste lockdown een bittere realiteit was: vanwege de coronacrisis verloren ze hun werk, maar ze konden geen uitkering aanvragen. Thuis hadden ze geen internet, de loketten van de uitkeringsinstanties waren gesloten, en de openbare bibliotheken met publieke pc's en internet ook. In de brief gaf de taskforce aanbevelingen, waaronder de oproep om 'openbare ruimtes open te houden waar mensen gratis internet en een computer hebben'. Die openbare ruimtes zijn meestal de (wijk)bibliotheken en buurthuizen.

De Taskforce e-inclusie werd opgericht tijdens de eerste lockdown en 'verzamelt mensen en organisaties die de digitaal kwetsbaren in België willen ondersteunen'. De Koning Boudewijnstichting brengt vanaf 2020 jaarlijks een barometer over digitale uitsluiting in België uit. De barometer laat een grote digitale achterstand en uitsluiting van bevolkingsgroepen zien (zie kader). Alenka Le Compte is medewerker e-inclusie bij de organisatie Mediawijs. Zij licht de cijfers van de barometer toe: 'Tien procent van de bevolking heeft geen toegang tot internet. Dat zijn cijfers tot en met 74 jaar. Boven die leeftijd is dat mogelijk nog een groter percentage. Bijna 40 procent van de bevolking heeft geen of zeer beperkte digitale vaardigheden. Bepalende factoren daarbij zijn een laag opleidingsniveau, een laag inkomen en leeftijd. In die groepen is een meerderheid digitaal uitgesloten: drie van de vier hebben geen of zwakke digitale vaardigheden. In de leeftijd 65 tot 74 jaar zijn de cijfers rond digitale toegang en vaardigheden een stuk slechter. Maar ook bij de 55+-ers zie je al een daling. In huishoudens met de hoogste inkomens heeft 99 procent internet, maar

dat daalt bij de laagste inkomens tot 70%. Bibliotheken zijn voor die laatste groep cruciaal. Zij bieden toegang tot publieke computers. Dat de bibliotheken tijdens de eerste lockdown gesloten waren, was voor veel mensen een kleine catastrofe.'

Smartphone

Een van de oorzaken van het grote aantal mensen dat thuis geen internet heeft, is dat het in België relatief duur is. De gemiddelde prijs is zo'n dertig euro per maand. Er bestaat wel een sociaal tarief, maar volgens Alenka Le Compte is de maximale tegemoetkoming van 8,40 euro per maand onvoldoende. Daarnaast zijn er veel obstakels om tegemoetkoming te ontvangen. Alenka Le Compte: 'Het is een verouderde procedure waarbij mensen eerst klant moeten zijn bij een telecomprovider. Dan moet je vaak al een paar maanden het volle pond betalen, tot je aanvraag behandeld is. Dat geld hebben veel mensen niet. Bovendien zijn veel mensen niet van die regeling op de hoogte. Er zijn ook veel mensen die er wel recht op zouden moeten hebben, maar die het volgens de regelgeving niet krijgen. Mensen met een leefloon (bijstandsuitkering, red.) krijgen het wel, maar mensen met een "equivalent leefloon" niet. En dan zijn er nog mensen in preciaire situaties die geen toegang tot internet hebben. Mensen zonder verblijfsvergunning of zonder vast adres. Hoe moet een dakloze zonder toegang tot internet een job vinden?'

Volgens Alenka Le Compte is het probleem nog groter dan de cijfers laten zien. 'In het onderzoek naar internetgebruik (van voor corona) is geen rekening gehouden met de kwaliteit en de hoeveelheid van de apparaten die mensen in huis hebben. In sommige gezinnen met vier kinderen is maar één laptop aanwezig. En dan is het nog de vraag wat je daarmee kunt. Staat er voldoende software op? Is de internetverbinding van goede kwaliteit? In de cijfers komt zo'n gezin naar voren als een huishouding waar internet beschikbaar is. Voor de laagste inkomens is de smartphone vaak het enige toestel in huis. Probeer maar eens je huiswerk op een smartphone te maken, of een PowerPoint.'

Vogel voor de kat

Een meer bewuste benadering van kwetsbare doelgroepen is dus gewenst. Wat zouden bibliotheken nog meer kunnen doen? Le Compte: 'Bibliotheken kunnen laptops uitlenen aan mensen, of via een organisatie. Of mensen uit kwetsbare groepen meer betrekken, die kunnen ook anderen weer uitnodigen in de bibliotheek.' Bibliotheken kunnen om te beginnen relatief kleine middelen inzetten, stelt Alenka Le Compte: 'Zorg dat openbare

In bibliotheek De Krook in Gent is er tijdens de openingsuren altijd een begeleider aanwezig in het Digipunt. Op zaterdag wordt het Digipunt bemand door vrijwilligers. Ook in drie wijkfilialen bieden vrijwilligers hulp bij digitale vragen.

pc's na 16 uur ook beschikbaar zijn, bijvoorbeeld twee avonden in de week. Dat is niet moeilijk en niet duur, maar maakt voor veel mensen een groot verschil. Of zorg voor een vrijwillige digidokter die elke woensdagmiddag digitale vragen beantwoordt.' Ze waarschuwt er wel voor dat er niet uitsluitend op toegang wordt gefocust. 'Mensen nemen hun kwetsbaarheden mee online. Je moet ze leren zichzelf te beschermen tegen bijvoorbeeld phishing. Als je mensen niet veilig online brengt, zijn ze een vogel voor de kat.'

Uit de boot

Het probleem is niet dat de bibliotheken de digitalisering links laten liggen. In tegendeel: de meeste Vlaamse bibliotheken zetten in op een groter digitaal aanbod en hebben een mediawijsheidprogramma en een of meerdere mediacoaches. Er zijn tal van initiatieven, van informele digitale cafés, workshops over fake news, online lezerscommunity's, e-boeken en digitale prentenboeken (Fundels) tot programma's om ouderen op weg te helpen met e-reading.

Maar op het gebied van e-inclusie valt veel winst te behalen, stelt Dirk Bocken, coördinator bij LINC vzw. LINC biedt bibliotheken onder andere educatieve programma's over mediawijsheid en digitaal burgerschap aan. Dirk Bocken: 'Heel veel bibliotheken

hebben wel voeling met de lokale situatie, maar het aanbod van mediawijsheid is heel gefragmenteerd. De ene bibliotheek richt zich op ouderen, een andere op jongeren. Voor de doelgroepen die bibliotheken al bereiken doen ze het heel goed. Bijvoorbeeld hoe ze ouderen workshops geven over communicatieapps of privacy-instellingen.'

Profielschets

'De uitdaging is,' aldus Bocken, 'om een integrale strategie te ontwikkelen waarbij bibliotheken een waaier aan diensten ontwikkelen waar burgers in het algemeen gebruik van kunnen maken. Bibliotheken zouden best een profielschets maken: wie zijn mijn burgers? Wie komt er nu al? Wie komt er nooit? Waar vind ik die mensen? Hoe kan ik ze in mijn bibliotheek uitnodigen? Ze kunnen outreachend gaan werken. Ik merk dat bibliotheken wel steeds meer hun tentakels uitsteken in de samenleving. Een bibliotheek kan heel veel doen, maar het is beter om dat in te bedden in het beleid van de steden. Zoals bijvoorbeeld Antwerpen, Kortrijk en Gent. Dat zie ik nu wel meer gebeuren.'

Volgens Dirk Bocken mogen bibliotheken zichzelf best nog actiever naar voren schuiven als expert op het gebied van digitalisering. 'Steden en lokale gemeentebesturen kijken nu hoe ze de digitale kloof kunnen dichten. Ik hoop dat bibliotheken in

Anima Eliano, consulent digitale inclusie: 'Door mensen persoonlijk uit te nodigen en het aanbod ter sprake te brengen, maak je de bieb veel toegankelijker'.

die plannen worden meegenomen. Ze worden niet altijd herkend als partner, misschien omdat ze van oudsher wat introvert zijn dan bijvoorbeeld cultuurcentra. Ook op Vlaams niveau zouden er nog meer ondersteuning en middelen mogen komen, zo'n rol is weggelegd voor organisaties zoals Cultuurconnect of VBAD. Er is toch wel een structurele aanpak nodig, bijvoorbeeld door *peer-groups* en leertrajecten te maken. Anders heb je het gevaar dat iedereen overal tegelijk het wiel gaat uitvinden. Er gebeuren al heel wat dingen, maar weten we dat van elkaar? Het is echt nodig dat bibliotheken ondersteund worden om meerwaarde te creëren als kenniscentrum van morgen.'

Toegankelijk

Een aantal Vlaamse steden doet al aan kennisdeling. Gent, Kortrijk en Antwerpen delen hun ervaringen in het project 'De digitaal inclusieve wijk'. Hier kunnen ook andere gemeenten en organisaties inspiratie opdoen om de digitale kloof te dichten (zie www.digitaalinclusievewijk.be).

De stad Gent heeft op het vlak van e-inclusie een voortrekkersrol. Karen Vos, projectleider e-inclusie bij Digitaal Talent@Gent, vertelt dat Gent daar al vijftien jaar beleid op voert. Bij het bouwen van de nieuwe bibliotheek, De Krook, en het daarbij opfrissen van het bibliotheekbeleid, is e-inclusie een van de speerpunten geworden. De voortrekkersrol is volgens Karen Vos vooral te danken aan het beleid van het stadsbestuur.

'We hebben in Gent een brede e-inclusiewerking. We werken samen met de bibliotheken, en ook met andere stadsdiensten en Gentse organisaties. Het doel van al onze projecten is om Gentenaars kansen te bieden in de digitale wereld. Bibliotheek De Krook is hierbij uiteraard een belangrijke partner. In elk filiaal is er bijvoorbeeld een Digipunt. Dat is 30% van het totaal aantal Digipunten in Gent. Daarnaast zetten we samen projecten op voor kwetsbare Gentenaars.'

Anima Eliano is consulent digitale inclusie bij De Krook. Vóór haar job bij de bibliotheek werkte ze tien jaar lang als outreacher. 'Ik heb een reflex om naar buiten te gaan. De doelgroep die we proberen te bereiken associeert de bibliotheek sterk met een hoogopgeleid publiek. Het is heel belangrijk om die mensen te bezoeken om dat beeld te herstellen. Ik ben gaan praten met organisaties die de doelgroep wel kennen. Door mensen persoonlijk uit te nodigen in De Krook en het aanbod ter sprake te brengen, maak je de bieb veel toegankelijker. Zo krijgt de bibliotheek een gezicht.'

Drempel

'Het is belangrijk om mensen gericht rondleidingen te geven om de bibliotheek aan ze voor te stellen, in groepjes van vijf tot tien. We hebben in De Krook een Digipunt op de tweede verdieping, maar je kunt niet verwachten dat mensen daar alleen naartoe gaan. De wijkbibliotheken zijn toegankelijk en kleinschalig. Die

Begeleiders moeten weten hoe je kennis overbrengt, en rekening houden met hun vocabulaire. Soms zijn woorden zoals "browser" of "e-mailadres" al moeilijk.

zijn ingebed in de wijk, hebben contact met scholen. Mensen hebben er een band met het personeel. Dat is heel laagdrempelig, ze lopen er makkelijk binnen.'

In De Krook is er tijdens de openingsuren altijd een begeleider aanwezig in het Digipunt. Dit is geen medewerker van de bibliotheek, maar iemand van Ateljee vzw die tewerkgesteld wordt via een statuut Lokale Diensten Economie. Op zaterdag wordt het Digipunt bemand door vrijwilligers. Ook in drie wijkfilialen bieden vrijwilligers hulp bij digitale vragen. De begeleiders hebben een didactische opleiding gehad om kennis over te brengen en krijgen maandelijks les over onderwerpen waar ze vragen over kunnen verwachten. Het Digipunt van De Krook ontvangt vijfduizend vragen per jaar. Anima Eliano: 'Begeleiders moeten weten hoe je kennis overbrengt, en rekening houden met hun vocabulaire. Soms zijn woorden zoals "browser" of "e-mailadres" al moeilijk. Naast didactische vaardigheden moeten ze ook veel sociale vaardigheden hebben. Ze moeten ertegen kunnen dat mensen steeds met dezelfde vragen terugkomen.'

Karen Vos en Anima Eliano maken zich zorgen over de groep die ze nu niet bereiken tijdens de coronacrisis. De Digipunten zijn wel open, maar mensen moeten zich vooraf aanmelden. Dat is weer een extra drempel om te komen. Daarnaast zijn de Digicafés (laagdrempelige workshops rond een digitaal thema dat aansluit bij de dagelijkse leefwereld) nu online. Karen Vos: 'Het plan is nu om de Digicafés in een hybride vorm te organiseren. Een organisatie die werkt met kwetsbare mensen voorziet in een grote zaal met computers waar mensen op voldoende afstand van elkaar online met het Digicafé mee kunnen doen.' Karen Vos en Anima Eliano hopen dat er ook na crisis rekening met de doelgroep wordt gehouden. 'Het is voor organisaties wel makkelijk als mensen zich op voorhand ergens online voor registreren, maar dat werpt juist voor deze mensen een drempel op om mee te doen. Wij schakelen in ieder geval zo snel mogelijk terug naar de meest laagdrempelige werking.'

In huishoudens met de hoogste inkomens heeft 99 procent internet, maar dat daalt bij de laagste inkomens tot 70%. Bibliotheken zijn voor die laatste groep cruciaal. Zij bieden toegang tot publieke computers.

Barometer digitale inclusie in België

Ongelijke toegang tot digitale technologie

- 10% van de Belgische huishoudens beschikt thuis niet over een internetverbinding.
- Bijna 30% van de huishoudens met een laag inkomen beschikt thuis niet over een internetverbinding. In vergelijking met buurlanden en het Europese gemiddelde weegt het inkomen in België zwaarder door bij internettoegang.
- 8% van de Belgen tussen 16 en 74 jaar gebruikte in 2019 internet niet.
  - o Bij mensen met een laag inkomen is dat 24%, wat nog steeds meer is dan in de vier buurlanden en het Europese gemiddelde.
  - o 21% van wie laaggeschoold is of tussen 55 en 74 jaar oud, gebruikt internet niet. Dat stijgt tot 28% bij mensen tussen 65 en 74 jaar.
  - o In Wallonië is dit meer uitgesproken dan in Vlaanderen.

Ongelijke digitale competenties

- 38% van de Belgen had in 2019 gevorderde digitale vaardigheden.
- 32% had zwakke digitale vaardigheden. Samen met de 8% niet-gebruikers is dus 40% van de Belgische bevolking kwetsbaar door de toenemende digitalisering van de samenleving.
- Bij mensen met een laag inkomen en die laaggeschoold zijn stijgt dat tot 75%.
- Bij vrouwen tussen 55 en 74 jaar tot 79%.
- Bij werkzoekenden tot 54%.

Bron: Barometer digitale inclusie. Te raadplegen via de verkorte link: <https://tinyurl.com/3twb64vu>

Jan Gommer, directeur FlevoMeer Bibliotheek

‘Ik houd van woorden én daden’

Al sinds zijn studententijd aan de Bibliotheekacademie in Groningen is Jan Gommer verknocht aan de bibliotheekbranche. Zijn droom directeur te worden werd al snel werkelijkheid. Inmiddels heeft hij die functie verrijkt met talloze nieuwe ambities.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Hoe kwam je bij de bibliotheek terecht?

Na mijn eindexamen van de middelbare school, in 1974, moest ik een beroepsopleiding kiezen. In de ogen van mijn ouders was het voorbestemd: naast het christelijk lyceum in Emmen stond een pedagogische academie. Mijn broer ging erheen, en dus zou ik ook het onderwijs in gaan.

Dat zag ik anders. In een beroepengids vond ik de Bibliotheek- en Documentatieacademie. Ik kende de bibliotheek van Emmen goed; de sfeer die er hing, vond ik prettig. De opleiding oogde breed, met een mooie afwisseling tussen vakken over verschillende wetenschappelijke disciplines en meer informatiegerichte colleges. Bovendien moest ik voor deze opleiding naar Groningen, en dat leek me wel een mooi avontuur.

Zo geschiedde: ik ging op kamers, maakte kennis met het studentenleven en genoot van mijn studie. Mijn liefde voor het bibliotheekvak groeide. Ik zat er enorm op mijn plek: ik leerde veel van de lessen en brak dankzij mijn verhuizing naar de grote stad los uit het beschermde milieu waarin ik was opgegroeid. Zo leerde ik op mijn zeventiende hoe ik mezelf moest redden, en hoe ik de verlokkingen die de vrijheid bood kon weerstaan.

Al snel ontdekte ik dat ik de ambitie koesterde om snel aan het werk te gaan binnen de sector en wellicht zelfs een leidinggevende functie te verwerven. Bibliotheekdirecteur worden was toen al mijn ultieme droom. Ik wilde iets betekenen, een toekomst opbouwen, verder komen in het vak. Op dat moment verbond ik dat aan een specifieke positie, maar inmiddels weet ik dat iedereen leidinggevende is. Iedere werknemer zorgt ervoor dat een ander verder kan en is eindverantwoordelijk voor zijn of haar eigen taak. Vroeger werd daar anders over gedacht: toen waren organisaties heel hiërarchisch ingedeeld. Gelukkig is dat nu veel platter.

Bij welke bibliotheek startte je loopbaan?

Na mijn militaire dienst werd ik filiaalhoofd bij de Bibliotheek Hoogeveen, met twee medewerkers onder mijn hoede. Al na anderhalf jaar groeide ik door naar een MT-functie, met de verantwoordelijkheid voor alle vestigingen en diensten. Zo werd ik op mijn 22e al de rechterhand van de directeur – met dank aan een goede leermeester, die mij continu begeleidde en stimuleerde. Bij die bibliotheek heb ik geleerd hoe ik het vak moest toepassen.

Ik werkte er van 1979 tot 1985. Vervolgens werd ik, op mijn 28e, directeur van de Bibliotheek Etten-Leur. Na die transitie van Drenthe naar West-Brabant begon ik in 1993 als directeur bij de bibliotheken van Dronten en Lelystad. Ik ben in Flevoland gebleven, inmiddels als bestuurder van FlevoMeer Bibliotheek, de basisbibliotheek die in 2007 ontstond na de fusie van de bibliotheken in Lelystad, Dronten, Noordoostpolder, Zeewolde en Urk. Die overstap had voor mij iets magisch: ik voelde de mystiek van het nieuwe land waar dromen werkelijkheid konden worden, waar je kon pionieren te midden van een samenleving die nog in de kinderschoenen stond. Ik vond het eigenlijk na de vernieuwbouw van de bibliotheek in De Nobelaer nog te vroeg om uit Etten-Leur te vertrekken, maar ik heb de kans toch gegrepen. Daar ben ik blij om: Flevoland is een provincie met een rijke geschiedenis, met de inpoldering die in verschillende fases heeft plaatsgevonden. Die historie koesteren wij als bibliotheek. Het is een prachtig staaltje vakmanschap, waarover de mooiste boeken zijn verschenen. En het pionieren zit de Flevolandse in het bloed. Ik voel me er thuis.

Vervolgens kreeg je er in 2018 nog een functie bij.

Tijdens de Bibliotheekvernieuwing in het eerste decennium van deze eeuw werden de bibliotheekvestigingen van Flevoland verdeeld over twee organisaties: de Nieuwe Bibliotheek in Almere, inclusief de verschillende stadsdelen zoals Haven, Buiten, Poort. En daarnaast FlevoMeer Bibliotheek met naast Lelystad de gemeenten Dronten (incl. vestigingen in Biddinghuizen en Swifterbant), Noordoostpolder, Urk en Zeewolde. Hier werd voor gekozen omdat anders het verschil tussen de groeistad Almere en de kleinere dorpen te groot zou worden. Het landelijk advies om het zo in te richten is opgevolgd. Er ontstonden qua omvang twee gelijkwaardige bibliotheekorganisaties. Stad en land ver-

Foto: FlevoMeer Bibliotheek / Niels Lambrechts

Jan Gommer: 'Inmiddels weet ik dat iedereen leidinggevende is. Iedere werknemer zorgt ervoor dat een ander verder kan en is eindverantwoordelijk voor zijn of haar eigen taak.'

schillen sterk van elkaar, daar moet je oog voor hebben. In 2018 werd, in navolging van de Wsob, de gecombineerde POI van beide bibliotheken in het leven geroepen. Een deel van de functies van het oorspronkelijke Servicecentrum werd overgedragen aan de basisbibliotheken, de innovatietak werd ondergebracht bij de provincie. Daar kunnen bibliotheken subsidie aanvragen voor het doorvoeren van vernieuwingen. Samen met de directeur van de bibliotheek van Almere vorm ik het bestuur van deze nieuwe POI: BibliotheekNetwerk Flevoland. Daardoor blijven de lijntjes kort. Onze beleidscycli lopen parallel en we hebben een gezamenlijk innovatieteam. Het is deze toevoeging aan mijn werk die ervoor heeft gezorgd dat deze functie me is blijven boeien.

Hoe zou je je leiderschapsstijl typeren?

Ik zie mezelf als verbindend en stimulerend leider. Voor mij is leidinggeven vooral zorgdragen voor de motivatie van medewerkers, hun krachten bundelen en hen faciliteren in dat wat ze nodig hebben om op optimale wijze te kunnen bijdragen aan onze gezamenlijke doelen. Ik creëer graag draagvlak en draagkracht voor onze gezamenlijke koers. Dat doe ik nooit alleen: daar heb ik altijd collega's bij nodig.

Ik ben ervan overtuigd dat je leiderschap voor zeventig procent zelf kunt ontwikkelen. Toch voel ik ook dat het van nature in me zit – dat merk ik in mijn werk, maar ook bij het uitvoeren van werkgerelateerde nevenfuncties en in mijn vrijwilligerswerk, bijvoorbeeld als voorzitter van de Protestantse Gemeente Lelystad. Ik vervul al snel de rol van voorzitter. Natuurlijk deed ik als leidinggevende niet alles in een keer goed: ik ben door schade en schande wijs geworden. Ik geef ruimte voor eigen verantwoordelijkheid en ben verantwoordelijk voor de afgesproken koers. Op die manier ben ik meegegroeid met de heersende ideeën op het gebied van leiderschap: van rigide naar meer organisch.

Op welke prestatie ben je het meest trots?

Toen in 2007 werd besloten om FlevoMeer Bibliotheek op te richten, betekende dat dat vijf bibliotheken in één organisatie moesten worden gepast. Dat was een langdurig proces met flinke cultuurveranderingen, waarin ik mijn talenten voor mijn gevoel goed heb kunnen inzetten. Ik ben er trots op dat het gelukt is van die vijf losse bibliotheken één sterke organisatie te maken. We hebben de verwachting samen efficiënter te kunnen werken gerealiseerd, en een koers bepaald waaraan iedereen zich kan verbinden, zonder daarbij de eigenheid van de lokale bibliotheek te verliezen. Die eigenheid is in ons werkgebied groot. Denk bijvoorbeeld aan Urk: een voormalig eiland, met een eigen karakter en historie. Dat zie je terug in de cultuur. Urkers zijn trots en op zichzelf. De bibliotheek van Zeewolde was op haar beurt geprivatiseerd, waarbij de medewerkers nog ambtenaar waren. Zo had iedere bibliotheek een eigen profiel en werkwijze.

Ik begrijp dat het voor organisaties spannend kan zijn om je over te geven aan een hoger bestuur. De samenstelling van bovenlokale teams had tot botsingen kunnen leiden. Uiteindelijk is het goed ingesleten, door continu het verhaal te blijven vertellen, stippen op de horizon te blijven plaatsen en de voordelen van

de samenwerking te benadrukken. Ook voor gemeenten was het spannend: zouden zij hun sterke financiële positie behouden, lekt ons geld niet weg naar een andere gemeente? Ook dat is meer dan goed gekomen.

De omschakeling van directeur naar bestuurder betekende voor mij ook een persoonlijke ontwikkeling. Als directeur geef je leiding aan de hele operatie en rapporteer je daarover aan het bestuur; als bestuurder ben je eindverantwoordelijk voor het geheel. Daardoor kom je nog verder van de praktijk af te staan. Een bestuursfunctie vraagt om een andere benadering, die je niet automatisch overneemt als je in die rol stapt. Leidinggeven is voor mij loslaten geworden. Deze nieuwe functie bij FlevoMeer Bibliotheek kwam precies op het moment dat ik dat nodig had.

Heb je je wel eens afgevraagd hoe het zou zijn om in een andere sector te werken?

Natuurlijk heb ik me wel eens afgevraagd: hoe vul ik de rest van mijn werkende leven in? Wil ik nog in een andere branche werken? Zou ik dat kunnen? Ik heb daar zo lang over getwijfeld dat die vragen inmiddels niet meer relevant zijn: ik heb nog iets minder dan drie jaar te gaan.

Toch ben ik zeker niet aan het aftellen. We hebben een ambitieus meerjarenprogramma liggen dat ik graag wil realiseren. Daarnaast wil ik de relatie met de gemeenten nog verder versterken: de band is goed, maar in mijn ogen wat te lief. Ik wil dat de gemeenten zich committeren aan de maatschappelijke opgaven zoals die ook in het Bibliotheekconvenant zijn opgetekend. Ook zullen we dit jaar ons regionale bibliotheekconvenant vernieuwen, waarin we die actievere rol zullen aanjagen. Dat is ook in het belang van de gemeenten zelf – en in dat van hun inwoners. Als ik toch een andere branche had moeten ontdekken? Dan was ik misschien bij de ouderenzorg om de hoek gaan kijken, of bij een andere maatschappelijke organisatie. Uiteindelijk heb ik nooit de prikkel gekregen die er definitief voor zorgde dat ik elders mijn heil ging zoeken. Ik voel nog steeds even veel passie als toen ik de opleiding had afgerond. Ik ben zeker niet in de bibliotheeksector blijven hangen bij gebrek aan beter: het is al die tijd een weloverwogen keuze geweest. In mijn tienerjaren leek het misschien een blinde gok, maar die heeft ontzettend goed uitgepakt.

Ben je meer een denker of een doener?

Van nature ben ik meer een doener. In mijn leiderschapsontwikkeling en in de overgang van directeur naar bestuurder heb ik mij wel steeds verder bekwaamd in het denken. Ik kan nu veel analytischer en beschouwender zijn dan in het begin van mijn carrière. Dat denken kan heel breed zijn: ik lees graag inspirerende boeken als *Homo Deus* van Yuval Noah Harari en Pieter Omtzigt's *Naar een nieuw sociaal contract*. Zulke boeken geven me nieuwe inzichten – niet alleen over de wereld, maar ook over openbare bibliotheken. Mijn belangrijkste conclusie: systemen hangen veel meer met elkaar samen dan wij denken. Omtzigt laat bijvoorbeeld zien hoe het politieke bestel steeds meer los is komen te staan van de samenleving. Publieke instellingen, zoals

bibliotheken, vormen in dat krachtenveld een tegenmacht, die ervoor moet zorgen dat de burger met de overheid kan blijven communiceren. Die klus moeten wij als bibliotheken opknappen, en dat doen we met verve: we nemen onze maatschappelijke rol uiterst serieus.

Wat is je favoriete boek of film?

Ik vond de *Het Bureau*-serie van Voskuil heel sterk. Ik heb ze verslonden, hoewel ik nu niet precies meer kan zeggen waarover de delen gingen. Het was bijna Jiskefet-achtig, met alledaagse beslommingen op het bureau. Die kantoorirritaties mis ik nu soms wel. De puurheid van de literatuur kan voor mij heel onderhoudend zijn: voor mij is lezen pure ontspanning. Ik ben niet bepaald een film- of seriekijker. Hoewel: op zijn tijd laat ik me graag grijpen door een film, zoals Bertolucci's *Novecento*, over twee bevriende zoons uit verschillende milieus die door de Italiaanse geschiedenis uit elkaar worden gedreven en weer bij elkaar komen. Met name de historische context in zo'n film trekt mij aan. De sfeertekening in de film is schokkend, maar volstrekt realistisch. Ik weet nog hoe perplex ik de bioscoop in Groningen uit kwam.

Heb je hobby's?

Ik houd enorm van wandelen. Ik heb altijd veel gesport. Nu komt daar niet veel meer van, maar het wandelen is gebleven. Bij voorkeur doe ik dat in de bergen. Voor mij is dat de ideale vakantiebestemming – of het nu de Alpen of de Pyreneeën zijn, dat maakt voor mij niet uit. Dan kamperen we graag: gewoon in een tent, op een matje. Daarnaast kan ik genieten van taalpuzzels en cryptogrammen. Ook daarin komt mijn passie voor taal terug.

Wat weten maar weinig mensen over jou?

Vorig jaar vierde ik een bijzonder jubileum: op 5 maart 2020 was ik vijftig jaar supporter van Feyenoord. Op die dag zat ik in de Kuip, bij de halve finale om de KNVB-beker. Ik heb me daarna wel even zorgen gemaakt: we stonden daar met zijn allen enorm dicht bij elkaar, en het coronavirus was al onder ons. Gelukkig is een grote uitbraak uitgebleven.

In het vak weten maar weinig mensen dat ik zo'n groot Feyenoord-fan ben, en toch: al sinds 1970 steun ik de club, door dik en dun. Vooral dat laatste, de laatste tijd, want het gaat niet zo goed met hun voetbal. Alleen de slogan is niet helemaal van toepassing: ik houd net zo veel van woorden als van daden.

Jan Gommer samen met partner Ellen tijdens een vakantie.

Foto: privécollectie Jan Gommer

Vrije inloop en persoonlijke hulp maken
belastinghulp tot een succes

Samenwerking tussen bibliotheek en Belastingdienst

Voor iedere Nederlander staat het deze maanden op de to-dolijst: het invullen van de belastingaangifte. Niet iedere burger bezit echter de digitale vaardigheden om zichzelf wegwijs te maken in de digitale wereld van de Belastingdienst. Gelukkig worden op steeds meer plekken Informatiepunten Digitale Overheid (IDO) geopend. Dit is een van de speerpunten van het programma Digitale Inclusie, dat, ondanks de maatregelen rondom de coronacrisis, ook het afgelopen jaar forse ontwikkelingen heeft doorgemaakt. Welke ontwikkelingen zijn dat, en hoe zag de samenwerking tussen de bibliotheek en de Belastingdienst er dit coronajaar uit?

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL, ONDERZOEKSREDACTEUR, KB EN MARJOLEIN OOMES, KENNISADVISEUR, KB • INFOGRAPHIC EN FOTO: KB

Digitale vaardigheden zijn de afgelopen decennia steeds belangrijker geworden om succesvol te kunnen deelnemen aan de maatschappij. Niet alleen op de werkvloer, maar ook in het onderwijs en thuis is het gebruik van digitale middelen niet meer weg te denken. Solliciteren, studeren, winkelen, bankieren, belastingaangifte doen: het kan allemaal digitaal. Mede door de digitaliserende overheid is het hebben van digitale vaardigheden van belang om mee te kunnen blijven doen in de samenleving. De coronacrisis maakte dat eens des te meer duidelijk.

Toename gebruik digitale overheid

Ook het gebruik van de digitale overheid is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Jaarlijks hebben Nederlanders ongeveer 390 miljoen keer contact met de overheid. Meer dan de helft van deze contacten verloopt via een digitaal kanaal, veelal via DigiD (Kanne & Löb, 2016). Zowel in de activatie als in het gebruik van deze dienst is een immer stijgende lijn zichtbaar. Het aantal actieve DigiD-accounts nam tussen 2012 en 2019 toe van 9,8 tot 15 miljoen. Het aantal DigiD-authenticaties groeide in die periode van 75,5 miljoen tot 340 miljoen (Logius, 2014-2020). Ook wordt 99% van de belastingaangiften en 95% van de WW-aanvragen digitaal ingediend (Belastingdienst, 2019; Berghuis & Tabois, 2020).

Hulp nodig

Niet alle Nederlanders kunnen hun belastingzaken zelfstandig afhandelen. Jaarlijks komen bij de Belastingdienst veel vragen binnen. In 2018 werden daar 53 duizend afspraken voor aangifte-hulp gemaakt, kwamen 769 duizend telefoontjes binnen en zijn 2,8 duizend vragen via sociale media beantwoord (Belastingdienst, 2019; Logius, 2020). Onderzoek toont aan dat het aandeel burgers dat hulp nodig heeft bij digitale diensten zoals DigiD, de Berichtenbox en de online belastingaangifte in vergelijking met het gemiddelde bijna twee keer zo groot is onder kwetsbare doelgroepen, zoals ouderen en mensen met een lagere sociaaleconomische status (Plantinga & Kaal, 2018). In totaal wonen in Nederland circa 4 miljoen Nederlanders die niet digitaal vaardig zijn om zelfstandig zaken met de overheid te doen (Bommeljé & Keur, 2013). En hoewel de versnelling in de digitalisering door COVID-19 zorgt voor een stijging in het digitaal contact en een positievere houding ten aanzien van digitaal contact met de overheid en op andere terreinen, blijft persoonlijk contact – fysiek of telefonisch – voor een grote groep mensen van groot belang (Pieterse, 2020).

Overheid zet in op digitaal

De overheid wil burgers daarom toerusten op de digitale samenleving, onder andere met de Agenda Digitale Overheid en de Nederlandse Digitaliseringsstrategie. Ook in het landelijke actieprogramma Tel mee met Taal is specifiek aandacht voor digitale vaardigheden. Met de Vervolgaanpak Laaggeletterdheid 2020-2024 heeft de rijksoverheid extra geld uitgetrokken voor de samenhang tussen taal, rekenen en digitale vaardigheden. Daarnaast is de samenwerking met de Belastingdienst in 2019 verbreed naar andere uitvoeringsorganisaties van de overheid in een nieuw programma onder de naam Digitale Inclusie, ondersteuning voor kwetsbare burgers – tevens een van de pijlers uit de Agenda Digitale Overheid.

Ondersteuning voor kwetsbare burgers

Het programma Digitale Inclusie, ondersteuning voor kwetsbare burgers ging in 2019 van start. Vijftien zogeheten kopgroepbibliotheken zetten toen hun eerste stappen in de volgende doelen: het intensiveren van het cursusaanbod op het gebied van digitale vaardigheden en het openen van Informatiepunten Digitale Overheid (IDO), waar burgers terecht kunnen voor hulp en onder-

steuning. Eind 2020 deden 130 van de 140 bibliotheekorganisaties mee aan dit project. Het doel is om in 2021 een landelijk netwerk te hebben uitgerold waarvan alle bibliotheekorganisaties onderdeel uitmaken.

Informatiepunt Digitale Overheid

Een van de twee pijlers van het programma Digitale Inclusie is de aanwezigheid van een Informatiepunt Digitale Overheid in elke bibliotheekorganisatie: een manier om de menselijke maat te behouden in de dienstverlening van de overheid. De informatiepunten zijn een samenwerking tussen bibliotheken en twaalf landelijke publieke dienstverleners, zoals de Belastingdienst, het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV), de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) de Sociale Verzekeringsbank (SVB) en het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB). In 2019 sloten de eerste krap dertig organisaties zich aan. Samen hielpen zij in dat jaar bijna negenhonderd bezoekers met vragen rondom toeslagen, rechtshulp, zorg, onderwijs, wonen en verzekeringen. Eind 2020 stond de teller op 73 IDO's, verspreid over 37 bibliotheekorganisaties. Inmiddels kent Nederland 125 IDO's, vallend onder 66 bibliotheekorganisaties. Daarnaast is in Zeeland een

SAMENWERKING BIBLIOTHEKEN EN BELASTINGDIENST

Aangifteperiode 2020

Januari - september

127 bibliotheken nemen deel aan het convenant met de Belastingdienst

ORGANISEREN VAN OF VERWIJZEN NAAR BELASTINGHULP 98%

117
verwijzen door naar belastinghulp

110
organiseren belastinghulp

PARTNERS UITVOERING BELASTINGHULP

Maatschappelijke dienstverleners

Vrijwilligers

Studenten van hogescholen en universiteiten

Commerciële dienstverleners

Bibliotheek-medewerkers

MEEST UITGEVOERDE DIENSTVERLENING IN CORONAPERIODE (MEI - SEPTEMBER)*

Pc's en print-faciliteiten voor Belastingaangifte

Digivaardigheids-cursussen

Spreekuren en informatiebijeenkomsten digitale vaardigheden

Invalhulp Belastingaangifte

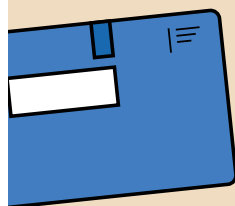
(Inloop)spreekuren belastingaangifte

Formulierenbrigade

4.875

burgers bereikt in 2020

KB

Van den Dool & Van de Hoek (2021). Dienstverlening openbare bibliotheken rondom de samenwerking met de Belastingdienst 2020. Den Haag: KB. Basis: 143 basisbibliotheken, waarvan 127 samenwerken met de Belastingdienst.

*De dienstverlening is uitgevoerd binnen de beperkingen van de coronaregels

IDO in een bibliobus ingericht, die op elf plaatsen stopt. Naar verwachting hebben in september in totaal 130 van de 140 bibliotheekorganisaties minimaal één IDO geopend (KB, 2021).

Samenwerking met Belastingdienst

Hoewel de dienstverlening via de IDO's nieuw te noemen is, kent de samenwerking tussen bibliotheken en de Belastingdienst een langere geschiedenis. Al sinds 2017 kunnen burgers voor hulp en ondersteuning bij de (online) belastingaangifte terecht in de openbare bibliotheek. De KB en de Belastingdienst tekenden daartoe in 2016 een driejarig convenant, met de volgende drie pijlers: het ter beschikking stellen van computers en printfaciliteiten, het bieden van de mogelijkheid om digivaardigheids cursussen te volgen en het faciliteren van belastinghulp in samenwerking met maatschappelijk dienstverleners in de vorm van spreekuren, cursussen en informatiebijeenkomsten. Voor de periode 2019-2022 is een nieuw convenant gesloten om de dienstverlening verder structureel in te bedden, waarbij de nadruk ligt op het bestendigen en verder uitbouwen van het aanbod.

Invulhulp en inloopsprekuren

Hoe bibliotheken hun dienstverlening in deze invullen, wordt jaarlijks gemonitord via de Bibliotheekmonitor van de KB. De resultaten over 2020 laten zien dat bijna alle bibliotheken die deelnemen aan het convenant met de Belastingdienst in de aangifteperiode één of meerdere vormen van belastinghulp hebben georganiseerd (98%). Bibliotheken die zelf belastinghulp aanbieden, doen dat met name in de vorm van invulhulp (75%) en (inloop)spreekuren rondom de belastingaangifte (68%). Door 11% van de bibliotheken wordt geen belastinghulp georganiseerd, maar wordt hiervoor doorverwezen naar andere partners die zowel de inhoud als de faciliteiten verzorgen. Dit zijn met name bibliotheken met een relatief klein werkgebied. Nagenoeg alle bibliotheken bieden de belastinghulp kosteloos aan (94%).

Cursussen digitale vaardigheden

Vrijwel alle bibliotheken die deelnemen aan het convenant met de Belastingdienst boden in de aangifteperiode van 2020 daarnaast een of meerdere cursussen rondom digitale vaardigheden aan (99%). De landelijke programma's Klik & Tik (94%) en Digisterker (88%) waren ook in de aangifteperiode 2020 de meest aangeboden programma's rondom digitale vaardigheden. Het merendeel van de bibliotheken (86%) bood zowel Klik & Tik als Digisterker aan. Naast de landelijke programma's worden ook diverse andere activiteiten rondom het vergroten van digitale vaardigheden georganiseerd, zoals algemene computervaardigheden (92%), e-overheid (80%) en mobiele devices (91%).

Veel minder burgers bereikt

Met het convenant wordt nagestreefd dat de KB 95% van de lokale bibliotheken subsidie verleent voor het realiseren van de belastinghulp, met als doel daarmee in 2022 ongeveer 80 duizend burgers te helpen. In de aangifteperiode 2020 nam 89% van de bibliotheekorganisaties deel aan het convenant met de Belas-

tingdienst. Met de belastinghulp – die door vrijwel alle bibliotheken is georganiseerd of waarnaar is doorverwezen – zijn in de verlengde aangifteperiode bijna vijfduizend burgers bereikt. Dit is een sterke afname in vergelijking met voorgaande jaren: tijdens de aangifteperiode van 2019 werden nog 13,4 duizend burgers geholpen. Met de cursus Digisterker werden in de aangifteperiode 2020 bijna 1.200 cursisten bereikt, gemiddeld elf à twaalf per bibliotheek. Dat is beduidend minder dan in de aangifteperiode van 2019, toen circa 1.900 Digisterker-cursisten werden bereikt. Deze afname is met vrij grote zekerheid toe te schrijven aan de uitbraak van het coronavirus, waardoor veel onderdelen van de dienstverlening van bibliotheken in de vestigingen werden afgeschaald of volledig stil kwamen te liggen.

Alternatieve dienstverlening

Desalniettemin hebben bibliotheken hard hun best gedaan zo veel mogelijk burgers te bereiken. De grote meerderheid van de bibliotheken zette alternatieve dienstverlening op, bijvoorbeeld in de vorm van online aanbod, telefonische spreekuren of hulp aan huis. Meer dan vorige jaren gaven bibliotheken bovendien aan buiten de eigen vestigingen belastinghulp te hebben gegeven, bijvoorbeeld in buurthuizen, wijkcentra, het gemeentehuis, de kerk of bij burgers thuis (Van den Dool & Van de Hoek, 2021). Toch is een deel van de hulpbehoevenden ongetwijfeld niet bereikt. De hoop is dat bibliotheken in de aangifteperiode van 2021 nog wel hun deuren mogen openen: het zijn juist de mogelijkheid tot vrije inloop in de vestigingen en de persoonlijke hulp van bibliotheekmedewerkers die de dienstverlening tot een succes maken.

Bronnen

Belastingdienst (2019). Feiten en cijfers. Aangifte inkomstenbelasting 2018.

Berghuis, H. & Tabois, L. (2020). UWW Jaarverslag 2019. Amsterdam: Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWW) & Financieel Economische Zaken (FEZ).

Bommeljé, Y. & Keur, P.A. (2013). De burger kan het niet alleen. Digitale dienstverlening die past bij digitale vaardigheden van burgers. PBLQatie 41. Den Haag: Sdu Uitgevers.

Dool, A. van den & Hoek, S. van de (2021). Dienstverlening openbare bibliotheken rondom de samenwerking met de Belastingdienst 2020. Den Haag: KB.

Kanne, P. & Löb, N. (2016). (Digitale) contacten met de overheid. Amsterdam: I&O Research, in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

KB (2021). Uitvoeringsplan Digitale Inclusie, ondersteuning voor kwetsbare burgers. Den Haag: KB.

Logius (2014). Jaarverslag 2013.

Logius (2020). Jaarverslag 2019.

Pieterse, W. (2020). Oordeel Burgers en Ondernemers over Overheidsdienstverlening 2020. Pieterse, Ltd./Center for eGovernment Studies in samenwerking met Kantar.

Plantinga, S. & Kaal, M. (2018). Hoe mediawijs is Nederland? Onderzoek mediawijsheid. Amsterdam: Kantar Public, in opdracht van Mediawijzer.net.

Ilyas door Ernest van der Kwast (2020)

‘Hoe weet je eigenlijk wie je bent?’

Mijn absolute lievelingsboek? ‘Mama Tandoori’, van Ernest van der Kwast. Het perfecte voorbeeld van humor: een lach en een traan. Toen twee jaar geleden Ernest van der Kwast naar onze school kwam in het kader van Literatour, de boekenweek voor jongeren, was dat geweldig. Leerlingen hadden het er nog lang over. Een schrijver hoeft dus geen stoffige oude man te zijn, maar kan ook gewoon jeugdig zijn en grapjes maken.

In zijn nieuwste boek, Ilyas, put Ernest van der Kwast ook weer uit het dagelijks leven. De hoofdpersoon Peter Lindke, conservator zeventiende-eeuwse Nederlandse schilderkunst, ziet zijn huwelijk met Kee Hamelink na veertien jaar wankelen. Hij gaat aan alles twifelen: is hij wel zo’n ‘gutmens’ of tonen zijn daden dat hij eigenlijk niet deugt? Peter is de hoofdpersoon en eigenlijk een vreselijke eikel. Toch heb je met hem te doen, omdat hij verandert. Op de eerste bladzijden van het boek vergeet hij zijn vrouw mee te nemen vanaf het benzinstation. Peter en Kee wonen in een Rotterdamse ‘kanswijk’, nieuwbouw in authentieke bouwstijl te midden van sociale woningbouw uit de jaren tachtig van de vorige eeuw. De tweede verhaallijn is dat Peter door zijn eigenwijsheid zijn baan als conservator kwijtraakt. Peter verklaart namelijk dat het schilderij ‘Portret van een jongeling’ (cover) niet van Rembrandt is. Als hij dan in een landelijke talkshow de kraag vergelijkt met een pannenkoek, wordt hij op staande voet ontslagen. De derde verhaallijn is die van de ‘krachtwijk’. Peter durft thuis niet te vertellen dat hij ontslagen is, smeert elke ochtend zijn boterhammen en vertrekt. Hij brengt zijn dagen door in de wasserette en de lunchroom in de buurt. Thuis ontdekt hij dat ze al die tijd een schoonmaakster hebben, Djemine, van wier bestaan hij zich voor die tijd nooit bewust was. Hij helpt Djemine haar problemen op te lossen en neemt samen met haar de stapels post door. De viering van het Suikerfeest na de ramadan zorgt ondertussen voor veel spanningen tussen de verschillende bewoners. ‘Wij moeten morgen gewoon werken’, schreeuwen die naar feestgangers op het pleintje. Prachtig is de wending als Djemine hem vraagt haar familielid Ilyas van twintig te helpen. ‘Peter vroeg zich af wat Kee zou denken als zij hen hier zo zien zitten, als ze plotseling binnen zou komen. Ze zou verbaasd zijn, verrast. Wat deed Peter thuis? Waarom dronk hij koffie met de schoonmaakster? Wie was die jongen? Het verbaasde Peter eigenlijk ook dat hij hier zat, in deze samenstelling. Een moment lang was het alsof hij een vreemde voor zichzelf was. Was hij iemand anders geworden? Kon je zou gemakkelijk veranderen? Of had deze andere man altijd in hem gezeten? Hoe wist je eigenlijk wie je was?’ Uiteindelijk helpt Peter ook Ilyas op weg. Ondertussen wordt Peter een betere man en vader en zijn geheim komt uit. Helaas ontspoorde Ilyas weer. Peter gaat naar hem toe als hij zelf in een diepe relatiecrisis zit en zegt dat hij Ilyas niet kan redden. ‘Ik kan niet jouw stappen zetten. Die moet je zelf zetten. (...) Ik laat je niet los, ik blijf bij je staan. Maar meer kan ik niet doen, meer heeft geen zin.’ Het einde is open: Peter loopt terug naar huis in de ochtend als een nieuwe man.

Naam: Anneke Flikweert (56)

Beroep: Docente Nederlands aan de bovenbouw havo.

Bibliotheek: Mijn vaste ‘stambibliotheek’ in Zierikzee, naast de school waar ik werk.

Bibliotheeklid: Ja, als kind las ik de bibliobus leeg in Nieuwerkerk, waar ik opgroeide, en later de bieb in Zierikzee. Tijdens mijn studie aan de lerarenopleiding in Zwolle woonde ik naast de bibliotheek. Ook tijdens mijn 18 jaar in Almere was ik fervent bibliotheekbezoeker. En nu bezoek ik de bieb vlak bij de school waar ik lesgeef.

Hoe vaak kom je in de bibliotheek? Ik kom minstens een keer per week in de bibliotheek, maar liever veel vaker.

Wat leen je zoal? Van alles: literatuur, om bij te blijven, spannende Engelse detectives zoals die van Robert Galbraith, maar ook boeken met levenswijsheden vind ik heerlijk leesvoer, zoals van Rutger Bregman. Ook de luisterbieb is handig, voor als ik een rondje loop door mijn prachtige woonplaats Brouwershaven.

Neem je wel eens deel aan bibliotheekactiviteiten? Zeker, ik neem daar graag deel aan voor en met mijn leerlingen. Zo is er regelmatig een soort coproductie met de bibliotheek, met schrijversbezoeken. Tijdens Literatour hadden we dit jaar Buddy Tegenbosch en vorig jaar Khalid Boudou op school. Zij vertelden enthousiast voor onze vmbo-bovenbouwleerlingen. Het jaar daarvoor was Ernest van der Kwast te gast in mijn eigen havo 4 en 5. En ook Cis Meijer is regelmatig op onze school te vinden.

Mening over jouw bibliotheek: Ik vind het geweldig dat de medewerkers van de openbare bibliotheek in Zierikzee zo enthousiast zijn en er helemaal voor gaan. Ze zijn vriendelijk, kennen mensen, denken mee.

ADVERTORIAL

Onderlinge verbonden technologieën voor de gemeenschap van morgen

Hoe blijft een bibliotheek in topvorm voor de toekomst? En hoe kan ze de bevolking bereiken, ook op de langere termijn? Om als openbare bibliotheek nu en in de toekomst de uiteenlopende maatschappelijk relevante taken te kunnen vervullen, zijn flexibele technologische concepten en een eigentijdse strategie nodig. Dit opent nieuwe praktische mogelijkheden voor de bibliotheek.

Gezien de digitalisering en toenemende vorming van netwerken in de samenleving zijn ook bibliotheken gedwongen om hun dienstverlening te moderniseren en verbreden. De sterk toegenomen behoefte aan digitale media en virtuele communicatie tijdens de pandemie zijn duidelijke signalen hiervan: onze samenleving vraagt om deze nieuwe technologieën en verwacht dat bibliotheken hier flexibel op inspelen. Dit blijkt wel uit de allesomvattende concepten die bezoekers toegang bieden tot de aantrekkelijke en veelzijdige mogelijkheden van de bibliotheek. Denk bijvoorbeeld aan zelfbediening, onbemande en verruimde openingstijden, apps en het gebruik van de eigen smartphone en de integratie van analoge en digitale diensten.

Het is ideaal als de technologieën voor al deze diensten op harmonieuze en gebruiksvriendelijke wijze samenwerken als één totaaloplossing. open+ van Bibliotheca is een centraal onderdeel van deze naadloos werkende oplossing.

Open Library als recept voor succes

Flexibiliteit bij de openstelling en het gebruik van de bibliotheek, zowel ruimtelijk als qua tijd, is vandaag de dag belangrijker dan ooit. Bibliotheken gaan hierbij economisch te werk, ook om hun hoogwaardige apparatuur en veelzijdige aanbod maximaal ter beschikking te stellen. Het doel is om open te zijn op de tijden dat het de mensen uitkomt, dus ook buiten de bemande uren. Daarom breidde de bibliotheek van Putten vorig jaar haar wekelijkse openingstijden uit met maar liefst 86% door gebruik te maken van Bibliotheca's open+ oplossing. De inwoners waren enthousiast over de extra uren en de nieuw verworven flexibiliteit. In Nederland en Vlaanderen zijn er inmiddels 15 andere open+ bibliotheken.

Dankzij een betrouwbaar systeem dat de bezoekersaantallen telt en weergeeft, wordt voorkomen dat er te veel bezoekers tegelijk in de ruimtes aanwezig zijn, ook op momenten dat er geen personeel is. Bovendien kan met de nieuwe open+ modules eenvoudig vooraf een tijdslot voor een bezoek aan de bibliotheek worden gereserveerd om wachttijden bij de ingang te vermijden.

 bibliotheca®

www.bibliotheca.com
info-nl@bibliotheca.com
smartlibrariesNL.BE

Bieb SYSTEMEN

Postbus 86, 7440 AB Nijverdal
Telefoon: 050 - 318 60 18
Email: info@biebsystemen.nl
Internet: www.biebsystemen.nl

Bibliotheken hebben de afgelopen jaren ingespeeld op de veranderingen in de markt. Met concepten, zoals in de retail gebruikt, zijn er nieuwe presentatietechnieken ontwikkeld om de consument, de bibliotheekbezoeker, aan zich te binden. Frontale presentatie en tafels maken het veel overzichtelijk en aantrekkelijk om te zoeken naar nieuwe boeken. Net als gebruikelijk in de retail moeten formules worden bijgesteld en aangepast. Wijzigingen moeten het voor de klanten aantrekkelijk maken om steeds weer te komen. Bieb Systemen, onderdeel van Van Keulen Interieurbouw, kan hierbij ondersteunen. Op het gebied van hout, metaal, draad en kunststof beschikken we over veel know how en een hypermodern machinepark.

Van Keulen realiseert wat vormgevers ontwerpen!